

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Maailman kulttuurien laitos	
Tekijä – Författare – Author Toni Stenström			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Donetskin kansantasavalta – separatistialueen synty ja itseymmärrys vuonna 2014			
Oppiaine – Läroämne – Subject Alue- ja kulttuurintutkimus, Venäjän ja Itä-Euroopan linja			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu-tutkielma		Aika – Datum – Month and year Huhtikuu 2018	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 60
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkielman päämääränä on luoda yleiskäsitys Donetskin kansantasavallaksi julistautuneen separatistialueen synnystä Itä-Ukrainaan vuonna 2014 ja perehtyä separatistihallinnon omiin käsityksiin alueen historiasta, synnystä ja identiteetistä. Keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Miten Donetskin kansantasavalta määrittelee itsensä?2) Miten kansantasavalta määrittelee historiansa?3) Miten kansantasavalta määrittelee kevään 2014 tapahtumat? <p>Tutkielma toimii samalla yleishistoriikkina Donbassin maantieteellisestä alueesta ja se esittelee itsenäisen Ukrainan historiallisia kehitysvaiheita kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Rakenteeltaan tutkielma jakautuu johdanto- ja aineistolukujen jälkeen Donbassin maantiedettä, väestöä ja hallintoa esittelevään lukuun, jota seuraa itsenäisen Ukrainan eri kehitysvaiheiden tarkastelu ja lopulta Donetskin kansantasavallan syntyhistoria.</p> <p>Tutkielma on laadullinen ja se pyrkii selittämään Donetskin kansantasavallan syntyä separatistihallinnon omien lausuntojen ja julistusten pohjalta. Tutkielman tieteellisinä metodeina on käytetty sisällönanalyysia ja diskurssianalyysia ja sen tutkimusote on narratiivinen. Donetskin kansantasavallan identiteettiä ja itseymmärrystä on käsitteellistetty kansallisen identiteetin tutkimuksen metodologian pohjalta ja translitterointi on toteutettu suomalaisen SFS 4900-standardin mukaisesti.</p> <p>Tutkielman keskeisenä tuloksena separatistihallinnon narratiiveja on yhdistetty erityisesti Venäjän keisarikunnan ja Neuvostoliiton ajan vallitseviin aatesuuntauksiin ja niitä on vertailtu nykymaailmassa muuhun entisen Neuvostoliiton alueella esiintyneeseen alueelliseen separatismiin. Donetskin kansantasavallan omaksumaa neuvostosymboliikkaa on myös vertailtu Valko-Venäjän omaksumaan historiakäsitykseen Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen. Tutkielmassa on lisäksi tarkasteltu kansantasavallan hallinnossa vaikuttaneiden tahojen henkilöhistoriaa ja tuotu esiin separatistijohdon aiempaa taustaa muissa entisen Neuvostoliiton alueen separatistisissa ja Venäjä-mielisiksi tulkittavissa järjestöissä.</p> <p>Ajallisesti tammikuusta syyskuuhun 2014 sijoittuva tutkielma tuo esiin monia kilpailevia käsityksiä siitä, mikä Itä-Ukrainaan perustettujen kansantasavaltojen pidemmän aikavälin tavoitteena oli. Tutkimusmateriaalin pohjalta on havaittavissa, että osalla paikallisesta separatistijohdosta oli mielessään vain Donetskin ja Luhanskin alueet kattava autonominen vyöhyke, kun taas Venäjältä tulleilla tiedustelu-upseereilla oli tavoitteena aina Moldovaan asti ulottuva Novorossijan liittovaltio. Narratiivien muutos korreloi myös ajallisesti touko-kesäkuussa ja heinä-elokuussa tapahtuneiden vallanvaihdosten kanssa, minkä johdosta konfliktin paikallinen elementti korvattiin ensin Venäjältä saapuneilla sotilastiedustelun edustajilla ja myöhemmin Venäjän armeijan vakituisilla joukoilla. Tutkielman julkaisuhetkellä konflikti on myös yhä käynnissä ja se on alkanut muistuttaa kasvavissa määrin Transnistrian, Abhasian ja Vuoristo-Karabahin jäätyneitä konflikteja.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Ukraina, Donetskin kansantasavalta, Separatismi, Venäjä, Kansallisen identiteetin tutkimus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampanuksen kirjasto			
Muuta tietoa – Övriga uppgifter – Additional information			

Donetskin kansantasavalta

Separatistialueen synty ja itseymmärrys vuonna
2014

Toni Stenström
Pro gradu-tutkielma
Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimus
Maailman kulttuurien laitos
Helsingin yliopisto
Huhtikuu 2018

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	3
1.1 Tutkimusasetelma	5
1.2 Aiempi tutkimus.....	6
2. AINEISTO JA METODOLOGIA	8
2.1 Aineisto	8
2.2 Laadullinen tutkimus	9
2.2.1 Sisällönanalyysi	10
2.2.2 Diskurssianalyysi	11
2.3 Kansallisen identiteetin tutkimus	12
2.3.1 Kansallisen identiteetin määritelmä.....	12
2.3.2 Itäeurooppalainen identiteetti	14
2.4 Translitterointi.....	16
3. DONBASSIN ALUE	17
3.1 Maantiede.....	18
3.2 Väestö	19
3.2.1 Holodomorin vaikutukset 1932-1933	21
3.3 Hallinto ja politiikka	22
4. HISTORIALLISTA KEHITYSVAIHEITA	23
4.1 Ukrainan itsenäistyminen.....	23
4.2 1990-luvun ennusteita Ukrainan tulevaisuudesta	25
4.2.1 Huntington	26
4.2.2 Dugin	27
4.2.3 Brzezinski	28
4.3 Oranssi vallankumous	29
4.4 Euromaidan	31
5. DONETSKIN KANSANTASAVALTA	32
5.1 Protestit tammi-huhtikuussa 2014.....	33
5.2 Itsenäistyminen huhti-toukokuussa 2014.....	40
5.3 Sota ja rauha.....	42
5.4 Minskin sopimus.....	47
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	48
LÄHTEET.....	51
WWW-sivut	51
Kirjallisuus	55
Liitteet	58

1. JOHDANTO

Tutkielman päämääränä on luoda yleiskäsitys Donetskin kansantasavallaksi julistautuneen separatistialueen synnystä Itä-Ukrainaan vuonna 2014 ja perehtyä separatistihallinnon omiin käsityksiin alueen historiasta, synnystä ja identiteetistä. Tutkielma toimii samalla ensimmäisenä suomenkielisenä yleishistoriikkina Donbassin maantieteellisestä alueesta ja se esittelee itsenäisen Ukrainan historiallisia kehitysvaiheita kylmän sodan jälkeisessä maailmassa.

Tutkielma toimii samalla suorana jatkumona tammikuussa 2015 julkaistulle kandidaatintutkielmalleni *Suomi osana Euraasiaa – Aleksandr Duginin eurasianismi ja Suomen kysymys*, jossa tutkimuskohteena olivat Venäjällä vallitsevat länsivastaiset aatteet ja niiden taustavaikuttajat. Osa kandidaatintutkielman lähdemateriaalista onkin löytänyt tiensä myös pro graduun, samalla kun entuudestaan tuttuja hahmoja on tullut myös sattumalta vastaan uusia lähdemateriaaleja analysoidessa. Tutkimuksen pääpainon siirtyminen Ukrainan alueelle on toki mahdollistanut myös aivan uusien näkökulmien ja resurssien käyttöönoton.

Perinteisesti sovjetologiaan ja transitologiaan jakautunut idäntutkimus ei ole määritellyt vielä tarkkaan sitä, mihin tutkimuskategoriaan Venäjän federaation ja Euroopan unionin välinen ”harmaa alue” nykyisellään kuuluu, mutta pääpiirteiltään tutkielmassani on kyse oman aikakautemme Ukrainaa tarkastelevasta kansallisen identiteetin tutkimuksesta. Akateemisessa maailmassa koko Itä-Euroopan käsite on ollut viime vuosina murrosvaiheessa, ja nykyään sillä tarkoitetaan lähinnä Venäjää ja sen lähiulkomaita. Entisen Varsovan liiton ja Jugoslavian maille ja länteen poliittisesti ja sotilaallisesti integroituneille Baltian maille on luotu oma ”Itäisen Keski-Euroopan, Baltian ja Balkanin tutkimuksensa”, samalla kun Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimus on keskittynyt pääasiassa Venäjän sisäpolitiikan tutkimukseen. Missä Ukraina siis oikein sijaitsee? Entä Georgia ja Moldova? Kenen heitä pitäisi tutkia?

Katsaus Ukrainan rajojen sisäpuolelle osoittaa tietysti valveutuneemmalle havainnoitsijalle, ettei maan yhteiskuntaa voi analysoida yksinomaan länsi-itä-vastakkainasettelun tai Venäjän historian välityksellä. Lähtökohtaisesti Ukrainalla on kielellisesti ja kulttuurisesti vähintään yhtä paljon yhteistä Puolan kuin Venäjän kanssa, mutta sen alueelta löytyy muitakin kansanryhmiä kuin venäjänkielisiä ortodokseja tai länsiukrainalaisia uniaatteja. Klassiseen haushoferilaiseen

geopolitiikkaan perustuva analyysi maan historiasta ja nykyisyydestä voi johtaa pahimmillaan hyvin räikeisiin yksinkertaistuksiin ukrainalaisesta yhteiskunnasta ja sen dynamiikasta, eikä kansainvälisten suhteiden tarkastelu sääntöjen ja taloudellisten sopimusten näkökulmasta ole hedelmällistä, jos jokin sääntöpohjaisen järjestelmän osapuoli jatkuvasti rikkoo allekirjoittamiaan sopimuksia. Mainittakoon, että juuri talous ja geopolitiikka ovat olleet ne kaksi yleisintä lähestymistapaa, joilla Ukrainaa on tarkasteltu niissä konfliktia käsittelevissä seminaareissa, joihin olen itse osallistunut Suomessa, Venäjällä ja Valko-Venäjällä.

Tämän takia tutkielmassani tarkastellaankin ensisijaisesti donetskilaisten omaa kertomusta ja identiteettiä – ottamatta erityistä kantaa siihen, pitävätkö annetut narratiivit paikkansa tai eivät. Sen pääasiallisina lähteinä toimivat separatistien omat kannanotot, mutta tutkielmassa on hyödynnetty myös merkittävässä määrin suomalaista ja kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta, tutkivaa journalismia, aiempaa Donbassin aluetta koskevaa tutkimusta ja tutkijoiden ja yhteiskunnallisten vaikuttajien kommentteja kansainvälisessä mediassa. Ajallinen rajausta vuoteen 2014 mahdollistaa kronologisesti etenevän sisällönanalyysin, joka kiinnittää huomiota erityisesti narratiivien alkuperään ja vaihtelevuuteen. Tutkielman alussa esiteltyt Ukrainan ja Donbassin alueen historialliset kehitysvaiheet tarjoavat puolestaan prologin, johon liittyviä viitteitä ja kytköksiä myöhemmistä kertomuksista paljastetaan.

On silti mainitsemisen arvoista, että varsinaisen tutkimustyön ohella keskeistä ja ehkä mielenkiintoisinta roolia Ukrainan tilanteen hahmottamisessa näytteli omalta osaltani matkailu kohdealueelle, mikä alkoi oikeastaan jo heinäkuussa 2014, suunnattuani Venäjällä suoritettua kieliharjoittelun jälkeen ensimmäisille matkoilleni keskiseen ja läntiseen Ukrainaan. Tätä seurasivat puolestaan kaksi tiivistä lukuvuotta Helsingissä ja Minskissä, lukuisat tutkimusmatkat eri puolille Ukrainaa ja Itä-Eurooppaa ja tehokas verkostoituminen Suomen osaavimpien Itä-Euroopan tuntijoiden kanssa. Kohtaamiset donetskilaisten pakolaisten, Euromaidan-aktivistien, toimittajien ja Ukrainassa työskentelevien suomalaisten kanssa toivat tutkielman tekoon sellaista perspektiiviä, mitä yksikään kirja ei yksin pystyisi tarjoamaan.

Helsingissä, Minskissä ja Kiovassa,

Toni Stenström

1.1 Tutkimusasetelma

Tutkielma on kvalitatiivinen eli laadullinen ja se pyrkii selittämään Donetskin kansantasavallan syntyä separatistihallinnon omien lausuntojen ja julistusten pohjalta. Keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat:

- 1) Miten Donetskin kansantasavalta määrittelee itsensä?
- 2) Miten kansantasavalta määrittelee historiansa?
- 3) Miten kansantasavalta määrittelee kevään 2014 tapahtumat?

Tutkielma ei pyri ennustamaan tulevaisuutta eikä ottamaan kantaa siihen, kuinka paikkansapitäviä kansantasavallan näkemykset historian kulusta ovat, vaan se etsii ensisijaisesti vastauksia siihen, miten kansantasavalta on itse kuvannut menneitä tapahtumia ja omaa identiteettiään. Sen tutkimusote on näin ollen narratiivinen ja sen tieteellisinä metodeina on käytetty puolestaan sisällönanalyysia ja diskurssianalyysia. Objektiivisuuden ja kriittisyyden nimissä lausuntoja vertaillaan tosin laajaan tutkimuskirjallisuuteen ja Ukrainan keskushallinnon virallisiin kannanottoihin.

Tutkielma hyödyntää samalla useita uutisraportteja, matkakertomuksia ja aikalaiskuvauksia tarjotakseen laajempaa näkökulmaa siihen, miten Donbassin tapahtumia on kuvailtu vuoden 2014 aikana. Ajallisesti tutkielma käsittelee ensisijaisesti raportteja ja kannanottoja tammi-syyskuulta 2014, sillä kyseisellä aikavälillä Itä-Ukrainan kansantasavallat perustettiin ja niiden rajalinjat vakiintuivat Minskin aseleposopimuksen myötä.

Tutkielman seuraava luku käsittelee tarkemmin tutkielman primääri- ja sekundäärilähteitä ja esittelee taustalla olevaa kansallisen identiteetin tutkimuksen teoriaa, metodologiaa ja tutkielmassa esiintyvien ukrainalaisten ja venäläisten nimien translitterointia. Tämän jälkeen Donbassin aluetta lähestytään maantieteen ja väestötieteen näkökulmasta ja perehdytään alueen hallinnolliseen ja poliittiseen järjestelmään. Geopoliittista analyysia seuraa yleishistoriallinen katsaus Ukrainan ja Donbassin alueisiin, ja tutkielman viimeinen luku päättyy lopulta yhteenvetoon siitä, mitä Itä-Ukrainassa tapahtui vuoden 2014 aikana, ja mikä Donetskin kansantasavalta varsinaisesti on.

1.2 Aiempi tutkimus

Donbassin aluetta on tutkittu perinteisesti historian tai etnolingvistiikan näkökulmasta. Aluetta koetteli 1930-luvun alussa Holodomoriksi kutsuttu valtiollisesti organisoitu nälänhätä, jossa kuoli miljoonia ukrainalaisia, ja toisen maailmansodan aikana alueella käytiin raskaita taisteluja saksalaisten ja puna-armeijan välillä. Toisaalta alueen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus on myös houkutellut kielitieteilijöitä tutkimaan esimerkiksi Donbassin kreikkalaisvähemmistöä. Muissa tapauksissa Donbassia on tutkittu yleensä kiinteästi osana Ukrainaa, jota on taas kylmän sodan jälkeen tutkittu osana laajempaa Neuvostoliitosta itsenäistynyttä valtiojoukkoa.

Konfliktitutkimus ja muut valtiotieteet ovat toisaalta Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen osoittaneet kasvavaa kiinnostusta jäätyneitä konflikteja kohtaan. Itä-Ukrainan kansantasavaltojen lisäksi entisen Neuvostoliiton alueelta löytyvät myös Transnistrian, Abhasian, Etelä-Ossetian ja Vuoristo-Karabahin konfliktialueet ja muualta maailmasta esimerkiksi Kashmir ja Kyproksen turkkilainen tasavalta, joita voi hyvällä syyllä pitää myös vastaavina esimerkkeinä jäätyneistä konflikteista. Tutkielman esimerkkeinä toimivatkin erityisesti Nico Lamminpartaan pro gradu-tutkielma *Mikä on Transnistria? : Dnestrin moldovalaisen tasavallan synty & nykypäivä (2014)* ja Anssi Kullbergin *Kaukasian geopolitiittisen toiminnan näyttämönä : Kaukasian alueen geopolitiittista tarkastelua läntisten, venäläisten, turkkilaisten ja iranilaisten intressien ristipaineessa (2003)*. Kansainvälisellä tasolla entisen Neuvostoliiton maiden kehitystä on tutkittu tarkasti erityisesti Ian Bremmerin ja Ray Tarasin teoksessa *New states, new politics: building the post-Soviet nations (1997)*, samalla kun Jouni Järvisen ja Jouko Lindstedtin toimittama *Itä-Eurooppa matkalla länteen (2011)* on luonut yleiskatsauksen Neuvostoliiton entisten satelliittivaltioiden ja Baltian maiden kehitykseen.

Yksinomaan Ukrainaan ja sen historiaan keskittyvä suomenkielinen tutkimus oli tosin vuotta 2013 edeltävänä aikana varsin niukkaa ja ensimmäinen itsenäisen Ukrainan historiaa käsittelevä suomenkielinen monografia ilmestyi vasta vuonna 1997 Renvall-instituutin tutkijoiden Pilipenkon ja Kasjanovin toimesta. Tätä seurasi lähes kahdenkymmenen vuoden tauko, joka päättyi uuden Ukrainan historiaa käsittelevän tietokirjan julkaisuun historioitsija Johannes Remyntoimasta vuonna 2015. Itä-Ukrainassa leimahtaneen sodan myötä akateeminen kiinnostus Ukrainaa

kohtaan on tosin kasvanut räjähdysmäisesti, ja etenkin informaationsodankäynti on noussut konfliktintutkimuksen keskiöön. Silminnäkijäkertomuksia ja ajankuvia Itä-Ukrainan sodasta ja Euromaidanin vallankumouksesta onkin koottu tutkielmaa varten erityisesti Anna-Lena Laurenin ja Peter Lodeniuksen teoksesta *Ukraina – rajamaa* (2015), Nina Leinosen ja Timo Hellenbergin reportaasista *Silminnäkijät – Taistelu Ukrainasta* (2016), Richard Sawkan tutkielmasta *Taistelu Ukrainasta – kuinka idän ja lännen intressit törmäsivät* (2016), Kat Argon matkapäiväkirjasta *The Shadow of the Bear: From Maidan Activists to Pro-Russian Separatists* (2014), Arto Luukkasen teoksesta *Ukraina kriisissä* (2015) ja Kalle Kniivilän teoksesta *Krim on meidän – imperiumin paluu* (2015).

Itsenäisen Suomen aikaisimpana Ukraina-tietokirjana voidaan tosin mainita vielä Herman Gummeruksen muistelmateos *Ukrainan murrosajoilta* (1931), jossa perehdytään erityisesti Suomen ja Ukrainan suhteisiin muuttuneessa maailmanjärjestyksessä. Krimin miehitystä seuranneet muutokset Suomen ulkopoliitikassa ovatkin johtaneet vastaavanlaisiin pohdintoihin myös 2010-luvulla, ja niiden osalta tutkielmassa on perehdytty erityisesti Ukrainaa koskeviin analyyseihin Alpo Rusin teoksesta *Etupiirin ote: Suomen valtapeli Euroopan rajalla 1700–2014* (2014) ja Kaja Kunnaksen ja Marjo Näkin teoksesta *Suomenlahden suhdekirja. Uudet vaaran vuodet* (2016). 1990-luvun alun kansainvälisten suhteiden teorioita on myös esitelty kohdissa 2.3 ja 4.2 venäläisiä ja amerikkalaisia lähteitä hyödyntäen.

Aiemman tutkimuksen tarkempaa rajausta ja kategorisointia vaikeuttaa luonnollisesti se, että Ukrainan kriisi on tutkielmaa tehdessä yhä käynnissä, ja sitä on lähestytty jo ainakin konfliktintutkimuksen, viestinnän, valtiotieteiden ja perinteisen idäntutkimuksen näkökulmista. Kuten aikaisemminkin todettua, perinteisesti sovjetologiaan ja transitologiaan jakautunut idäntutkimus ei ole myöskään määritellyt sitä, mihin alakategoriaan lukeutuvat ne Neuvostoliitosta irtautuneet maat, jotka eivät ole odotuksista poiketen onnistuneet integroitumaan länteen, eivätkä välttämättä tähän aktiivisesti pyrkineet. Mainittakoon, että Venäjällä Itä-Ukrainan sota on synnyttänyt myös uuden kaunokirjallisuuden genrensä, joka sisältää sankaritarinoita idän vapaustaisteliijoista.

2. AINEISTO JA METODOLOGIA

2.1 Aineisto

Tutkielman keskeisimpänä lähdemateriaalina toimivat Donetskin kansantasavallaksi julistautuneen Itä-Ukrainan separatistihallinnon omat julistukset, perustuslaki ja kannanotot. Tutkielma tarkastelee erityisesti separatistihallinnon edustajien kannanottoja Itä-Ukrainan sodan alkuvaiheilta keväältä ja kesältä 2014. Perustuslaki ja muut viralliset julistukset ovat peräisin etupäässä Donetskin kansantasavallan viralliselta internet-sivustolta *dnr-online.ru* ja Donetskin kansainvälisen viestintäkeskuksen eli DONi Pressin sivulta *dnipress.com*, samalla kun separatistijohtajien yksittäisiä lausuntoja ja puheita on koottu etupäässä Venäjän ja Ukrainan mediasta ja separatistien omista sosiaalisen median palveluista, kuten Facebookista, YouTubeista ja Twitteristä. Erityistä huomiota on kiinnitetty siihen, mitä poliittista taustaa kukakin separatistijohtajista on edustanut, ja minkälaisia konkreettisia väittämiä ja kannanottoja kevään 2014 mielenosoituksissa on havaittavissa.

Tutkielman yleistä historiallista viitekehystä on kartoitettu Pilipenkon ja Kasjanovin monografiasta *Ukrainan historia (1997)* sekä Johannes Remyn tietokirjasta *Ukrainan historia (2015)*. Johdantoluvun mukaisesti silminnäkijähavaintoja ja ajankuvia Ukrainan tapahtumista on tutkittu Anna-Lena Laurenin ja Peter Lodeniuksen teoksesta *Ukraina – rajamaa (2015)*, Nina Leinosen ja Timo Hellenbergin reportaasista *Silminnäkijät – Taistelu Ukrainasta (2016)*, Richard Sawkan tutkielmasta *Taistelu Ukrainasta – kuinka idän ja lännen intressit törmäsivät (2016)*, Kat Argon matkapäiväkirjasta *The Shadow of the Bear: From Maidan Activists to Pro-Russian Separatists (2014)*, Arto Luukkasen teoksesta *Ukraina kriisissä (2015)* ja Kalle Kniivilän teoksesta *Krim on meidän – imperiumin paluu (2015)*. Tieteellisissä artikkeleissa ja historiikeissa on suosittu tietoisesti juuri suomenkielistä tai suomen kielelle käännettyä aineistoa, mutta uutismateriaaleissa ja kannanotoissa on pyritty hyödyntämään erityisesti kohdekielistä ja kansainvälistä aineistoa.

2.2 Laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus tulkitaan usein vastakohtaksi määrälliselle eli kvantitatiiviselle tutkimukselle, jossa argumentoidaan Pertti Alasuutarin mukaan ”lukujen ja niiden välisten systemaattisten, tilastollisten yhteyksien avulla” (Alasuutari 1999: 34). Laadullinen tutkimus siis kyseenalaistaa väitteet, joiden mukaan esimerkiksi historian kulku ja yhteiskunnallinen kehitys olisivat selitettävissä vain tilastollisten analyysien ja lomaketutkimusten avulla, ja se tarkastelee lähdemateriaaleja absoluuttisesti eli kokonaisvaltaisesti.

Alasuutari jakaa laadullisen tutkimuksen kahteen eri vaiheeseen. Tutkimuksen ensimmäinen vaihe koostuu *havaintojen pelkistämisestä* eli yhden tietyn teoreettismetodologisen lähestymistavan omaksumisesta ja havaintojen yhdistämisestä. Tilastollisen analyysin puuttuessa tutkielmaa varten haastattelut ihmiset analysoidaan täten yhtenä kokonaisuutena, jossa yksikin poikkeus merkitsee jo sitä, ettei tutkija voi luoda yleistyksiä tai tyypittelyjä havainnoistaan. Raakahavainnot pyritään siis pelkistämään mahdollisimman suppeaksi havaintojen joukoksi. (Alasuutari 1999: 34–43.)

Tutkimuksen toinen vaihe koostuu puolestaan *arvoituksen ratkaisemisesta*. Tässä vaiheessa hankittujen havaintojen pohjalta luodaan merkitystulkinta tai merkitysyhteyksien rekonstruointi, jota on kutsuttu myös *rakennekokonaisuuden muodostamiseksi*. Tutkimuksen painopiste on siis havaintojen tulkinnallisuudessa, mitä tukemaan tutkija hyödyntää yleensä muuta alaa sivuavaa kirjallisuutta ja tutkimusta. Lopputuloksena tutkijan omia tulkintoja ja havaintoja peilataan mahdollisimman moneen muuhun näkemykseen ja käsitykseen siitä, miten muut ovat asioita tulkinneet. (Alasuutari 1999: 44–48.)

Tässä tutkielmassa kysely- ja tilastotutkimuksia onkin lähestytty vain niiden historiallisen merkittävyyden kannalta, eikä esimerkiksi Krimin tai Donbassin itsenäisyyäänestyksiä käsitellä merkittävässä määrin niiden matemaattisten ongelmien kautta. Pääpaino on sen sijaan sillä, mikä merkitys äänestyksille on tässä tapauksessa annettu eri tahojen toimesta, ja mitä johtopäätöksiä niitä koskevista kannanotoista on vedettävissä tutkimusongelmien ratkaisua varten. Vertailukohtana toimii puolestaan laaja aiemmassa luvussa esitelty tutkimuskirjallisuus.

Johdantoluvussa esitelty narratiivisuus tarkoittaa puolestaan laadullisessa tutkimuksessa tutkimustulosten jäsentämistä tarinamuotoon. Jari Eskola ja Juha

Suoranta käyttävät esimerkkeinään omaelämäkertojen, yliopistohistoriikkien ja päiväkirjojen tutkimista menneisyyttä kuvailevina tarinoina ja kertomuksina, joihin liittyvää aineistoa voi kerätä myös uutisten, television ja muun median välityksellä. (Eskola & Suoranta 2008: 22-24.) Yhtenä metodina he esittelevät tutkijan henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuvan osallistuvan havainnoinnin, jota etnografit ja antropologit hyödyntävät vieraiden kulttuurien sosiaalisen todellisuuden kuvaamiseen (Eskola & Suoranta 2008: 100-103). Sosiaalisen todellisuuden kuvaamista sotapropagandan kautta voidaan toki pitää tämän tutkimuksen kontekstissa varsin kyseenalaisena, mutta tutkimusaineistoksi valitusta ”kansantasavallan historiikista” ja sitä tukevista kannanotoista ollaankin rakentamassa tässä tapauksessa kronologisesti etenevää tarinaa, joka *väitetysti* kuvaa tapahtunutta todellisuutta Donbassin alueella.

2.2.1 Sisällönanalyysi

Tutkielman ensimmäisenä perinteisenä tutkimusmetodina käytetään sisällönanalyysia. Sen lähisukulaisten, historiallisen analyysin ja diskurssianalyysin tapaan se tutkii tarkastelun kohteeksi valittua tekstiä ja sen sisäisiä merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2002: 105). Joku voisi kysyä, miksei Donetskien kansantasavallan syntyä käsittelevä tutkielma pyri luomaan lähdemateriaalien ja historiallisen analyysin pohjalta vain kokonaiskuvaa siitä, mitä Donbassissa todellisuudessa tapahtui vuonna 2014, mutta käynnissä olevan sodan heijastuminen nykymaailman informaatiotodellisuuteen on tehnyt objektiivisen informaation määrittelemisestä kovin vaikeaa. Voimme todeta objektiivisesti, että Donbassissa on ollut aseellisia yhteenottoja vuoden 2014 keväästä lähtien, mutta jokaiselle väittämälle sodan tai konfliktin alkutekijöistä löytyy välittömästi myös vastaväite. Aikakauttamme ei turhaan kutsuta tämän takia ”postfaktuaaliseksi”.

Sisällönanalyysin avulla voimmekin ottaa selvää siitä, mitä eri merkityksiä tarkastelun kohteeksi valitun aineiston sisältä löytyy ja miten niiden sisältöä voidaan kuvata sanallisesti tilastotutkimuksen sijaan. Haluamme tutkia kohteena olevia tahoja heidän omasta näkökulmastaan ja omista lähtökohdistaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 106-115). Tämän tutkielman kohdalla kiinnitetäänkin erityistä huomiota siihen, miten Donetskien kansantasavallan kannanotoista ilmenevät näkemykset ja väittämät ovat sisällönanalyysin avulla redusoitavissa ja ryhmiteltävissä eri osiin ja millä

käsitteillä niitä on syytä kuvata. Mitä eri käsitteitä esimerkiksi länsimaiden rappiosta ja länsiukrainalaisten nationalismin hirvittävydestä käytetään? Entä miten paljon merkitystä eri osapuolille annetaan vuoden 2014 tapahtumien jälkipuinnissa? Tekstin merkitysten *tuottamista* tarkastellaan puolestaan diskurssianalyysin avulla.

2.2.2 Diskurssianalyysi

Sisällönanalyysin lähisukulainen, diskurssianalyysi, tarkastelee yksittäisten sanojen ja lauseiden konkreettisten merkitysten sijaan niitä ympäristöjä ja käyttötilanteita, joista ilmaisut tulevat. Kieltä voi käyttää eri tavoin eri tilanteissa, ja erityisesti informaatio- ja viestintäelämästä tarkasteleva tutkimus on jo kiinnittänyt tähän merkittävää huomiota Ukrainan kriisin aikana. Diskurssianalyysi tarkastelee myös niitä eri funktioita, joihin kielenkäytöllä pyritään – kieli voi olla viestinnän väline, maailman kuvaaja tai sosiaalisten suhteiden ja identiteettien luoja. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 7-15.) Donetskin kansantasavallan propagandan ja yleisen informaatiovaikuttamisen kohdalla kielenkäyttö voi tietysti toteuttaa kaikkia kolmea funktiota samanaikaisesti ja rakentaa kuvitteellisen maailmankuvan pohjalta sankaritarinoita ja uuden valtion identiteettiä. Suomen historiasta voisimme tarkastella diskurssintutkimuksen avulla esimerkiksi sitä, miten nopeasti O.W. Kuusisen hallitus loi narratiivinsa talvisodan oikeuttamisesta ja sen päämääristä marraskuussa 1939.

Yllä mainittu narratiivisuus eli kerronnallisuus näytteleeekin merkittävää roolia myös diskurssintutkimuksen sisällä, sillä juuri kyseisellä käsitteellä voidaan osoittaa kielenkäytön yhteys todellisen maailman sosiaalisiin tapahtumiin ja ihmisten tapoihin hahmottaa niiden kehitystä. Narratiivien *performatiivisuudella* tarkoitetaan puolestaan sitä, miten oikeastaan jokainen maailmassa esiintyvä kertomus on aina kohdennettu jollekin tietylle ryhmälle jonkin tietyn kertojan toimesta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 104-109.) Kenelle Donetskin kansantasavallan kannanotot on siis ensisijaisesti suunnattu? Entä miten narratiivit muuttuvat sen mukaan, mikä tausta kullakin uutiskertojalla on? Näihin tutkielma etsii johdantoluvun mukaisesti vastauksia juuri diskurssianalyysin avulla.

2.3 Kansallisen identiteetin tutkimus

Kansallisen identiteetin tutkimus on lukeutunut perinteisesti sosiaalipsykologian piiriin ja aihetta on käsitelty kattavasti suomeksi esimerkiksi sosiaalipsykologian tohtori Jorma Anttilan teoksessa *Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samastuminen* (2007). Kansalliset identiteetit ovat tosin näyttelleet suurta roolia myös kylmän sodan jälkeisissä kansainvälisten suhteiden teorioissa, joita esitellään tarkemmin Samuel P. Huntingtonin, Aleksandr Duginin ja Zbigniew Brzezinskin teosten kautta kohdassa 4.2. Ukrainan tapauksessa Taras Kuzion tutkielma *Nationalism, identity and civil society in Ukraine: Understanding the Orange Revolution* (2009) tarjoaa puolestaan teoreettisen katsauksen Ukrainan sisäisiin jakolinjoihin kansallisen ja kielellisen identiteetin näkökulmasta kohdassa 4.3.

Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen kannalta on toisaalta kiintoisaa, mistä näkökulmista kansallisia identiteettejä ja kansallisuuskysymyksiä on pohdittu itse kohdealueella jo kylmää sotaa ja Neuvostoliittoa edeltävinä aikoina. Teoksessaan *Marxilaisuus ja kansallisuuskysymys* (1913) Neuvostoliiton tuleva johtaja Josif Stalin esittää esimerkiksi omat käsityksensä siitä, mitkä ovat kansakunnan ja kansallisuuden keskeisimmät määritelmät, ja minkä eri ihmisryhmien kirjoittaja katsoo ansaitsevan määritteen ”kansakunta”. Hänen kansallisuuskysymyksiä käsitteleviin tutkielmiinsa ja kannanottoihinsa lukeutuvat myös dekreetit rauhasta vuodelta 1917, *Kansallisuuskysymys ja leninismi* (1929) sekä *Marxilaisuus ja kielitieteen kysymykset* (1950), jotka edustavat nimensä mukaisesti vanhaa marxilaisleninististä tutkimusta ja maailmankuvaa. Hänen neljä peruspilariaan kansallisuuden määrittämiselle olivat yhteinen kieli, asuinalue, talouselämä ja kansallinen identiteetti, eli kansan *yhteinen psykologinen koostumus* ja *alueellinen yhtenäisyys*. Huomionarvoista tämän tutkielman kannalta on se, että hän määritteli teoriansa kautta ukrainalaiset venäläisistä erilliseksi kansakunnaksi. (Stalin 1913.)

2.3.1 Kansallisen identiteetin määritelmä

Jorma Anttilan mukaan *kansallinen identiteetti* tai *kansanluonne* voi viitata käsitteenä joko kollektiiviseen kokonaisuuteen, jossa yksilön merkitys on vähäinen, tai yksilöistä muodostuvaan yhteisöön, jossa tutkimuksen kohteeksi voitaisiin yhtä hyvin määritellä yksilön *kansallinen minäidentiteetti*. Hänen mukaansa kansallisella identiteetillä tarkoitetaan silti useimmiten käsitteen ensimmäistä, laajempaa

merkitystasoa eli ”kollektiivista identiteettiä, kansakuntaan kokonaisuutena viittaavien symbolisten merkitysten järjestelmää”. (Anttila 2007: 8). Anttila laatii erikoistutkija Pasi Saukkosen mallin mukaisesti identiteetille neljä ehtoa, joista ensimmäisenä on käsitys identiteetin olemassaolosta ja todenperäisyydestä, toisena identiteetin ajallinen jatkuvuus, ja kolmantena ja neljäntenä taas identiteetin tilallisuus, eli ero ja yhtenäisyys suhteessa muihin. Samalla kun yksilöiden ja yhteisön tulisi olla tietoisia identiteetistään ja juuristaan, tulisi kansakunnan ”alueellisten, kielellisten, uskonnollisten ja sosiaaliluokkiin liittyvien erojen olla alisteisia kansallisen tason yhtenäisyydelle”, jotta kansallisesta identiteetistä voitaisiin puhua. (Anttila 2007: 8-11).

Samuel P. Huntington on samoilla jäljillä todetessaan teoksensa johdannossa, etteivät yksinkertaisetkaan ryhmäidentiteetit synny ilman määritelmää niiden ulkoisista vihollisista (Huntington 1996: 21). Hän katsoo nykyajan valtioiden ja yksilöiden toiminnan johtuvan kasvavissa määrin niiden kulttuurisesta identiteetistä, ja jakaa tämän pohjalta maailman yhdeksään merkittävään kulttuuripiiriin, eli länsimaiseen, latinalaiseen, afrikkalaiseen, islamilaiseen, kiinalaiseen, hindulaiseen, ortodoksiseen, buddhalaiseen ja japanilaiseen (22-29). Huntingtonin teoria pohjautuu pääasiassa 1990-luvun alun konflikteihin, joita käytiin paljon hänen määrittelemiensä kulttuurialueiden rajoilla (Jugoslavia, Tšetšenia), mutta hänen teoriansa ei toisaalta sovellu esimerkiksi Moldovan itäosissa käytyyn Transnistrian sotaan, jossa ottivat samaan aikaan yhteen pitkälti saman uskonnon ja historian jakavat kansanryhmät.

Anttilan mukaan käsitykset kansallisesta identiteetistä ovatkin pitkälti keinotekoisia ja historiallisesti muovautuneita, sillä ryhmien ja kulttuurien ominaispiirteistä on olemassa jatkuvaa argumentaatiota ja kilpailevia teorioita. Kansallisen identiteetin tutkimiseksi on näin ollen eroteltava sen eri historialliset kehitysvaiheet ja hyväksyttävä useiden kansallisten erityispiirteiden mielikuvituksellisuus. (Anttila: 51-53). Hän myös jakaa kansallisen identiteetin tutkimuksen yksilön *itsekategorioiden* tarkasteluun ja yhteiskunnassa esiintyvien ryhmien *sosiaalisen identiteetin* tarkasteluun (Anttila: 68-74). Omassa tutkimuksessaan hän on esimerkiksi vertaillut suomalaisten kansallista ja alueellista identiteettiä suhteessa eurooppalaiseen ja ylikansalliseen identiteettiin (Anttila: 344-346).

2.3.2 Itäeurooppalainen identiteetti

Itä-Euroopan sosiaalisten identiteettien ja yksilökohtaisten itsekategoriointien tutkimus on kasvattanut suosiotaan vasta Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen, vaikka kansallisuuksittain jaettuja väestötilastoja toki teetettiin jo Venäjän valtakunnassa ja Neuvostoliitossa (Bremmer & Taras 1997: 708-717). Samuel P. Huntingtonin sivilisaatioteorioissa Länsi- ja Itä-Euroopan maantieteellinen raja kulkee pitkälti siinä, missä myös läntisen ja ortodoksisen kirkon raja kulkee (Huntington 1996: 159). Norjan, Suomen ja Baltian maiden itärajoja lukuun ottamatta läntisen kulttuuripiirin vaikutusalue ylittää monet valtiolliset rajat, kulkien Kroatian ja Bosnian rajamailta Serbian Vojvodinaan, Romanian Transilvaniaan sekä Ukrainan ja Valko-Venäjän länsiosiin. Etelässä jaon voidaan nähdä periytyvän jo Rooman valtakunnan kahtiajaon ajoilta (375 jaa.), mutta pohjoisessa sen voi oikeastaan nähdä vakiintuneen vasta toisen maailmansodan jälkeen – ortodokseja ja luterilaisia esimerkiksi eli vielä 1930-luvulla ryppäittäin ympäri Karjalaa ja Inkerinmaata.

Uskontoperustainen jako itään ja länteen on tosin ongelmallinen lukuisistakin erisistä. Eri uskontokuntien edustajat elävät yhä sekoittuneina etenkin Viron ja Latvian itäosissa, Bosniassa ja Transilvaniassa, eikä heidän välillään ole uskontoon perustuvaa konfliktia millään edellä mainituista alueista. Pääasiassa venäläisillä ortodokseilla täytetty Kaliningradin alue on myös identiteetiltään suuri kysymysmerkki katolisen Liettuan ja Puolan välissä, samaten kuin Itä-Suomi, josta historiallisia ortodoksikeskittymiä löytyy yhä nykyään. Suomesta ja Itä-Euroopan maista löytyy samalla myös paljon historiallisia juutalais- ja muslimiyhteisöjä, joille Huntington on laatinut teorioissaan täysin omat kulttuuripiirit, vaikka heidänkin yhteiselonsa on ollut varsin rauhanomaista jo vuosisatojen ajan.

Aleksanteri-instituutin tutkija Jouni Järvinen ja Helsingin yliopiston nykykielten laitoksen professori Jouko Lindstedt ovatkin sen sijaan määritelleet Itä-Euroopan länsirajaksi vanhan rautaesiripun, joka laskeutui Winston Churchillin sanoin ”Stettinistä Adrianmerelle” toisen maailmansodan jälkeen. Poikkeuksena he ovat tosin sisällyttäneet karttaansa Kreikan, joka on ortodoksisen uskonsa ja maantieteensä puolesta oleellinen osa Balkanin niemimaata. (Järvinen & Lindstedt 2011: 7-18). On myös tärkeä huomioda, että ortodoksisen sivilisaation keskus sijaitsi alun perin Konstantinopolissa, eli nykyisessä Istanbulissa, ja kirkon

alkuperäinen vaikutusalue ulottui Lähi-idästä Etiopiaan – käsitys Moskovasta ”kolmantena Roomana” ajoittuukin historiallisesti vasta 1500-luvulle.

Järvinen ja Lindstedt ovat myös jakaneet rautaesiripun itäpuoliset maat itäiseen Keski-Eurooppaan ja varsinaiseen Itä-Eurooppaan (Järvinen & Lindstedt 2011: 10-11). Tässä tapauksessa heidän rajanvetonsa vastaavat pitkälti Samuel P. Huntingtonin uskontoperustaista jakoa idän ja lännen vaikutuspiireihin, vaikkakin heidän ensisijaisena tutkimuskohteenaan ovat valtiolliset toimijat. Sama jako esiintyy nykyään kasvavissa määrin myös akateemisessa idäntutkimuksessa, sillä 1980-luvun aikana useissa sosialistimaissa käynnistyi ns. ”paluu Eurooppaan”, kun puolalaiset, kroaatit ja sloveenit alkoivat korostaa läntisyyttään katoliseen uskontoonsa, latinalaisiin aakkosiinsa ja Habsburgien perintöön nojaten (Järvinen & Lindstedt 2011: 12-13). Mainittakoon myös, että itsenäisyytensä palauttaneet Baltian maat vaativat samaa myös Liettuan länsipuolella sijaitsevalta Kaliningradin alueelta, kun alueen alkuperäisiä paikannimiä vaadittiin palautettavaksi alueen demilitarisoinnin ohella marraskuussa 1994 (Bremmer & Taras: 375). Edellä mainituissa tapauksissa Balkanin niemimaan identiteetti jää tosin kysymysmerkiksi, mutta Anttilan mallin mukaisesti Järvinen ja Lindstedt painottavat juuri historian merkitystä kansalliselle identiteetille ja kansan kollektiiviselle muistille: ”identiteetit elävät menneisyyden ja tulevaisuuden vuorovaikutuksen kohtaamispisteessä” (Järvinen & Lindstedt 2011: 14-15).

Itä-Euroopan ja itäisen Keski-Euroopan sijasta kyseisiä maita voisikin kutsua myös Saksan ja Venäjän väliseksi reunavaltioiksi, sillä historiallisesti niiden identiteetin on määritellyt yleensä ulkoinen toimija. Maantieteellisesti monet kyseisistä valtioista sijaitsevat myös lännempänä kuin esimerkiksi länsieurooppalaiseksi maaksi laskettu Suomi. Voi myös kysyä, missä Itä-Euroopan varsinainen itäraja sijaitsee, sillä maantiedon oppikirjoista tuttu Bosporinsalmen, Kaukasuksen huippujen ja Uralvuorten läpi kulkeva rajalinja ei muodosta juuri minkäänlaista uskonnollista, kielellistä tai kulttuurista rajaa – maailman vanhimmat ortodoksiset maat eli Georgia ja Armenia sijaitsevat Kaukasuksen huippujen eteläpuolella, venäläisten asuma-alue ulottuu idässä aina Tyynenmeren rannikoille asti ja Bosporinsalmen molemmilla puolilla sijaitsee yksi ja sama kaupunki. Lännessä historiallinen uskontoraja noudattaa kuitenkin jonkinlaisia maantieteellisiä rajalinjoja, kulkien Balkanin ja Karpaattien vuorilta ylös Bug-joelle ja Narvajoelle. Erityisen kuvaava esimerkki identiteettien monimutkaisuudesta liittyykin Puolan ja

Venäjän välissä sijaitsevaan Ukrainaan, jonka nimikin tarkoittaa etymologisesti rajamaata (ven. *okraina*).

2.4 Translitterointi

Venäläisten ja ukrainalaisten paikannimien ja erisnimien translitterointi on toteutettu tutkielmassa Suomen kansallisen SFS 4900-standardin mukaisesti. Muutamaa historiallista poikkeusta lukuun ottamatta (erityisesti Kiova, Odessa ja Donbass) on ukrainalaiset paikannimet translitteroitu suoraan niiden ukrainankielisestä kirjoitusasusta, kun taas erisnimien kohdalla on kiinnitetty huomiota siihen, millä nimellä kukin käsitelty henkilö on itse esiintynyt mediassa. Näin ollen esimerkiksi Donetskin kansantasavallan johtaja Zahartšenko on etunimeltään Aleksandr eikä ukrainalaiseen tapaan Oleksandr, kun taas Luhanskin kansantasavallan pääkaupunki on ukrainalaiseen tapaan Luhansk eikä venäläinen Lugansk.

Vastaavasti Ukrainan historiallisiin hahmoihin viitattaessa on suosittu ukrainankielisiä nimiä kuten Bohdan Hmel'nitski, vaikka suomalaisissa historiankirjoissa voi yhä tavata nimen venäläiset ja puolalaiset vastineet Bogdan Hmel'nitski ja Bogdan Chmielnicki. Tarpeen mukaan onkin paikannimistä esitelty sulkuviivoissa niiden kaikki keskeiset historialliset nimet ja kiinnitetty huomiota vuoden 2014 jälkeiseen uudelleennimeämisprosessiin, jossa vanhoja neuvostoaikaisia nimiä on muutettu ukrainalaiskansalliseen muotoon – Donetskin läänin Artemivsk, venäläiseltä nimeltään Artjomovsk, on hiljattain palauttanut esimerkiksi vallankumousta edeltäneen nimensä Bahmut¹.

Joissain tapauksissa on myös Puolan entisten itäosien historiallisia nimiä suosittu yli itäslaavilaisten vastineidensa ja viitattu esimerkiksi Belavežskaja puštšan sijaan Białowieżaan. Länsi-Ukrainan maakunnista on myös suosittu niiden historiallisia nimiä Volynia, Galitsia ja Podolia. Historiallisena kuriositeettina mainittakoon, että Ukrainan kansallisessa tasavallassa toiminut diplomaatti Herman Gummerus katsoi kolmikymmenluvun muistelmissaan työskennelleensä Suomen asiainhoitajana *Kievin* kaupungissa.

¹ HS 15.5.2016: *Bahmut vai Artemivsk? Kaupungit, kylät ja kadut vaihtavat nimiä Ukrainassa.*
<http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002901290.html>

3. DONBASSIN ALUE

“Donbassiin ei kannata lähteä ilman kaasunaamiota”

– Lev Trotski

Jouni Järvisen ja Jouko Lindstedtin mukaan Itä-Eurooppa käsitetään vielä nykyäänkin alueeksi, ”joka Neuvostoliiton hegemonian alla muuttui lopullisesti harmaan yhtenäiseksi ja takapajuiseksi ja jolta puuttuvat lännen edistyksellisinä pidetyt ominaisuudet” (Järvinen & Lindstedt 2011: 9). Neuvostoliiton kansallisuuspolitiikkaa tutkineiden Ian Bremmerin ja Ray Tarasin mukaan sama pätee myös pitkälti Itä-Euroopan kansoihin, joiden välisiä eroja pyrittiin tasaamaan ja peittelemään kehittämällä 1920-1980-lukujen välillä ajatusta yhtenäisestä ”neuvostokansasta” ja ”neuvostokulttuurista” (Bremmer & Taras 1997: 3-22). Edellä mainitut stereotypiat sopivat mitä osuvimmin myös Donbassiin ja muuhun Itä-Ukrainaan, eikä niiden kuulemiselta voi välttyä etenkin Ukrainan länsiosissa.

Sosialistisen realismin ajan neuvostokirjallisuudessa Donbassia on toisaalta käsitelty myös myyttisenä sisällissodan taistelutantereena ja malliesimerkkinä Stalinin ajan teollisuushankkeiden toteutumisesta. Vuosina 1918-1921 aluetta hallitsi Nestor Mahnon anarkokommunistinen vapaa armeija, joka ehti taistella kaikkia Ukrainan sisällissodan osapuolia vastaan. 1930-luvulle siirryttäessä kovalle ruumiilliselle työlle ja periksi antamattomuudelle nimensä antanut neuvostosankari Aleksei Stahanov edusti puolestaan uuden ajan donbassilaista työn sankaria *stahanovilaisella* sisukkuudellaan. Tarina Ukrainassa syntyneestä työn ja sisällissodan sankarista Pavel ”Pavka” Kortšaginista on myös osaltaan malliesimerkki siitä, miten raskaan teollisuuden työntekijöistä luotiin tietoisesti kuvaa uuden kansakunnan rakentajina. (Mykhnenko 2004: 2-7.)

Neuvostoaikaa edeltävä historiankirjoitus tuntee toisaalta myös tarinat villien peltojen läpi tunkeutuneista mongoliratsastajista, jotka alistivat 1200-luvulla Venäjän ja Ukrainan alueet ikeensä ja Kultaisen Ordan valtakuntansa alle. 1400-luvun lopulta lähtien Ukrainasta tuli puolestaan taistelutanner puolalais-liettualaisten ja turkkilais-tataarilaisten sotajoukkojen sekä vapaiden Zaporizžjan Sitšin kasakoiden ja Moskovan Venäjän kesken. Vuonna 1783 Donbass ja Krim alistettiin lopulta Katariina Suuren hallitsemaan Venäjän keisarikuntaan, joka nimesi ne Uuden

Venäjän eli Novorossijan alueiksi, ja vuoden 2014 tapahtumien jälkeen vanhat paikannimet ovat saaneet taas aivan uusia käyttötarkoituksia.

3.1 Maantiede

Donbass on maantieteellisesti osa Uralvuorilta Keski-Eurooppaan ulottuvaa Itä-Euroopan tasankoa. Historiallisesti aluetta on kutsuttu ”viliksi pelloksi” ja ”ei-kenenkään maaksi”, sillä se on syrjäisyytensä vuoksi houkutellut vapauden lumoamia seikkailijoita ja kasakoita, joiden alaisuudessa alue on historiallisesti ollut. Aluetta on perinteisesti kutsuttu myös Donetsin altaaksi (Donetskij bassein), sillä alueella sijaitsee Ukrainan suurin kivihiihiesiintymä. Historiallisesti alueelle onkin keskittynyt valtava määrä raskasta teollisuutta, joka on tuonut mukanaan uudisasukkaita eri puolelta Venäjää ja Neuvostoliittoa. (Mykhnenko 2004: 2-7.)

Hallinnollisesti Donbass jakautuu neuvostoajan perintönä kahtia Donetskin ja Luhanskin alueisiin ja rajautuu etelässä Mustaanmereen. Merkittävin satama on etelässä Asovanmeren rannalla sijaitseva Mariupolin kaupunki. Idässä alue rajautuu Venäjälle kuuluvaan Donin Rostovin alueeseen ja lännessä muuhun Ukrainaan. Nimensä alue on saanut Venäjän puolella virtaavasta Don-joesta ja siitä risteävästä Donets-joesta, jonka varrella sijaitsee Moskovan alaisten Donin kasakoiden historiallinen kotimaa. Kokonaisuudessaan Donbassiksi kutsuttu alue kattaa laajimmillaan yli 60 000 neliökilometrin kokoisen alueen ja sen ainoana luonnollisena rajana toimii eteläinen Asovanmeren ranta. (Mykhnenko 2004: 2-7.)

Syrjäisyytensä ja vaikeasti määriteltävien rajojensa vuoksi Donbassin alueelta kerättyjen historiallisten tilastotietojen vertailu on haasteellista ja paikoin jopa mahdotonta. Aikaisimmat kivihiihiesiintymät on kirjattu vuoteen 1721 ja niiden ympärille syntynyttä Donetsin allasta on kutsuttu joissain lähteissä niin sanotuksi Vanhaksi Donbassiksi, mutta kaivosteollisuuden kasvu voidaan silti ajoittaa vasta 1800-luvun loppupuolelle, jolloin erityisesti brittiläiset ja muut länsieurooppalaiset teollisuuspamput investoivat suuria summia alueen uusiin tehtaisiin. 1900-luvun vaihdetta määrittivät puolestaan valtavat väestöliikkeet ja sodat, joiden myötä valtiolliset ja hallinnolliset rajat alueella vaihtelivat hyvin lyhyilläkin aikaväleillä. (Mykhnenko 2004: 7-14.) Vastaavasti vuoden 2014 tapahtumien jälkeen alkanut väestöpako vaikeuttaa merkittävästi nykyisen väestörakenteen määrittämistä.

3.2 Väestö

Vuonna 2001 Ukrainan väkiluvuksi laskettiin 48,416,000 ihmistä ja sen suurimmiksi kansanryhmiä osoittautuivat ukrainalaiset, venäläiset, juutalaiset, valkovenäläiset, moldovalaiset, bulgarialaiset ja puolalaiset. Ukrainan väestöllistä historiaa on tosin kartoitettu arkeologisten löytöjen perusteella jo myöhäispaleoliittiselta kaudelta (40 000–10 000 vuotta eKr.) ja havaittu alueen jakautuneen jo tuolloin useisiin eri etnokulttuurisiin alueisiin. Maan alkuperäisten kansojen alkuperästä ei ole tosin vielä kukaan varmuutta, vaan varhaisin hahmotelma Ukrainan asukkaista on peräisin pronssikaudelta (2000-900 eKr.), jolloin Ukrainan maaperä jakautui Länsi-Ukrainaa asuttaneisiin slaaviheimoihin, rannikkoseudun traakialaisiin kulttuureihin ja koillisosien suomalais-ugrilaisiin heimoihin, joiden maille iranilaisperäiset kimmerit ja skyytit ilmaantuivat myöhemmin rautakaudella. Skyyttien ja traakialaisten alkuperästä on yhä olemassa vaihtelevia teorioita, mutta edellä mainittujen katsotaan olleen Keski-Aasiasta saapunut iranilaisheimo ja jälkimmäisten edustaneen Balkanin niemimaan alkuperäisväestöä. (Pilipenko & Kasjanov 1997: 13-18, Isajev 2012: 7-16.)

Antiikin aikana Mustanmeren pohjoisrannikko täyttyi kreikkalaissiirtokunnista ja skyyttien tilalle saapui Volgan ja Uralin väliseltä alueelta sarmaattien heimo, joka taisteli kreikkalaisia ja roomalaisia vastaan. Nykykansoista Pohjois-Kaukasian osseetteja pidetään sarmaattien jälkeläisinä. Rooman valtakunnan loppuaikoina (200-375) Mustanmeren rannikolle tunkeutui sen sijaan luoteesta skandinaavinen goottiheimo, joka perusti Krimin niemimaan ympäristöön lyhytaikaisen valtakunnan. Pian Rooman kahtiajaon (395) jälkeen Ukrainan läpi tosin valettiin taas idästä, josta saapuivat ensin turkinsukuiset hunnit ja näiden perässä bolgaarit. Edellä mainittujen ryhmien heikentyminen johti lopulta siihen, että 400-luvun lopulta lähtien slaavien valta Ukrainassa alkoi vakiintua. 1100-luvun alussa kirjoitettu Nestorin kronikka luettelee 800-luvulla perustetun Kiovan Venäjän heimoiksi poljaanit, drevljaanit, severjaanit, volynjaanit, dulebit, tivertsit, ulitšit, valkeat kroaatit, krivitšit, polotšaanit, dregovitšit, radimitšit, sloveenit ja vjatitšit. (Pilipenko & Kasjanov 1997: 18-22, Isajev 2012: 17-28).

Vuoden 2001 väestölaskennan mukaan etniset ukrainalaiset muodostivat Donetsk, Luhansk ja Odessan alueilla lievästi 60%:n enemmistön väestöstä ja vuoden 2013 aluekohtaisen väestölaskennan mukaan Donetsk ja Luhansk

alueiden yhteenlaskettu väestömäärä käsitti noin 6,6 miljoonaa ihmistä (Isajev 2012: 157). Vuoden 1897 tilastoihin verrattuna ukrainalaisten määrä kasvoi noin 8 prosentilla, mutta pääpiirteiltään Donbassin väestön voi todeta pysyneen yli sadan vuoden ajan noin 2/3 ukrainalaisena ja 1/3 venäläisenä. (Mykhnenko 2004: 13.) Merkille pantavaa on tosin se, että teollisuuskaupunkeja ympäröivä maaseutu on lähes täysin ukrainankielistä, samalla kun kaupunkilaisväestö puhuu pääasiassa ukrainalaisvaikutteista venäjää eli suržykia.

Taulukko 1. Ukrainan väestöjakauma 2001²

Väestöryhmät	Absoluuttinen osuus väestöstä (henkilöä)	Prosentuaalinen osuus väestöstä
Ukrainalaiset	37 541 700	77,8 %
Venäläiset	8 334 100	17,3 %
Valkovenäläiset	275 800	0,6 %
Moldovalaiset	258 600	0,5 %
Krimintataarit	248 200	0,5 %
Bulgaarit	204 600	0,4 %
Unkarilaiset	156 600	0,3 %
Romanialaiset	151 000	0,3 %
Puolalaiset	144 100	0,3 %
Juutalaiset	103 600	0,2 %
Armenialaiset	99 900	0,2 %
Kreikkalaiset	91 500	0,2 %
Tataarit	73 300	0,2 %
Romanit	47 600	0,1 %
Azerbaidžanilaiset	45 200	0,1 %
Georgialaiset	34 200	0,1 %
Saksalaiset	33 300	0,1 %
Gagaunit	31 900	0,1 %
Muut	177 100	0,4 %

² Державний комітет статистики України 28.11.2017: *Всеукраїнський перепис населення 2001*.
<http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>

Taulukko 2. Donetskin alueen väestöjakauma 2001³

Suurimmat väestöryhmät	Absoluuttinen osuus väestöstä (henkilöä)	Prosentuaalinen osuus väestöstä
Ukrainalaiset	2 744 100	56,9 %
Venäläiset	1 844 400	38,2 %
Kreikkalaiset	77 500	1,61 %
Valkovenäläiset	44 500	0,92 %
Tataarit	19 200	0,40 %
Armenialaiset	15 700	0,33 %
Juutalaiset	8 800	0,18 %
Azerbaidžanilaiset	8 100	0,17 %
Georgialaiset	7 200	0,15 %

3.2.1 Holodomorin vaikutukset 1932-1933

Neuvosto-Ukrainaa ja erityisesti Donbassin aluetta koetellut valtiollisesti järjestetty nälänhätä johti 1930-luvun alussa suureen väestökatoon, jonka jäljet näkyvät yhä edelleen Ukrainassa ja maan kansallisessa muistissa. Holodomoriksi eli nälkäkuolemaksi kutsutussa nälänhädässä kuoli eri arvioiden mukaan 2,1-3,9 miljoonaa ukrainalaista ja se koetteli myös etnisesti ukrainalaisia alueita Kubanin, Volgan ja Pohjois-Kazakstanin alueilla (Remy 2015: 181-185). Viktor Pilipenko ja Georgi Kasjanov ovat esittäneet kokonaisuhriluvun nousevan jopa 7 miljoonaan, jos mukaan lasketaan myös nälänhädän aiheuttama pakolaisuus ja syntyvyyden lasku (Pilipenko & Kasjanov 1997: 162).

Historiantutkijat ovat kiistelleet siitä, kohdistuiko nälänhätä tietoisesti vain etnisesti ukrainalaisiin alueisiin. Ukrainalaisten nationalistien mielestä kyseessä oli Stalinin ja Molotovin toteuttama tietoinen kansanmurha, kun taas toiset lähteet ovat pitäneet nälänhädän syynä kollektivisointipolitiikkaa ja neuvostohallinnon tehostumutta. Ensimmäistä teoriaa tukee erityisesti se, että ukrainalaisen kulttuurinationalismin tukahduttaminen aloitettiin Neuvostoliitossa samoihin aikoihin, kun taas toisen kohdalla painotetaan nälänhädän laajentumista myös

³ Державний комітет статистики України 28.11.2017: *Всеукраїнський перепис населення 2001*.
<http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/donetsk/>

Venäjän neuvostotasavallan puolelle. Huomiolle pantavaa on joka tapauksessa se, että Venäjänkin alueella nälänhätä koski erityisesti ukrainalaisten asuttamia alueita. Väestölaskennat vuosilta 1926, 1933 ja 1939 myös osoittavat, että Ukrainan väestö supistui miljoonilla vuosien 1926-1933 välisen kasvun jälkeen. (Remy 2015: 181-185, Pilipenko & Kasjanov 1997: 162.)

3.3 Hallinto ja politiikka

Vuoden 2014 kriisiin saakka Donbassin alue jakautui hallinnollisesti kahtia Donetskin ja Luhanskin lääneihin, joissa valtaa pitivät vuoden 2010 aluevaaleissa valitut lääninvaltuustot. Ukrainan poliittisella kartalla Donetsk ja Luhansk profiloituivat Viktor Janukovitšin edustaman Alueiden puolueen vankimmaksi kannatusalueeksi ja maan venäläismielisimmäksi osaksi, mutta suoranaista separatismia alueella ei esiintynyt (Remy 2015: 269-271). Brittitutkija Richard Sakwa onkin kutsunut venäläismielisyyden sijaan Janukovitšin linjaa myös pluralismiksi, joka toimi peilikuvana Länsi-Ukrainan ”monistiselle nationalismille” (Sakwa 2016: 38-52).

Venäjän kielen laaja arkikäyttö ja raskas teollisuus loivat Donbassista yhden Ukrainan omaleimaisimmista alueista, ja todellinen valta alueella keskittyi tehtaiden yksityistämiprojekteissa rikastuneille oligarkeille, joiden ympärille myös Donetskiassa syntynyt Janukovitš vakiinnutti valtansa. Kulttuuripolitiikassa Janukovitš asettui samalla vastustamaan ukrainan kielen aseman vahvistamista ja Holodomorin nimittämistä kansanmurhaksi, kasvattaen näin antipatioita länsiukrainalaisten keskuudessa. Maidanin vallankumousta edeltävänä aikana poliittinen jakolinja lännen ja idän välillä olikin hälyttävän suuri, ja monien ukrainalaisten mielestä todellinen valta maassa oli keskittynyt Donetskiin. (Remy 2015: 251-259.)

Itä-Ukrainassa alkaneen sodan jälkeen rintamalinjat vakiintuivat elokuun 2015 ja tammikuun 2016 välisenä aikana Asovanmeren rannalla sijaitsevaan Šyrokyneen, Donetskin kaupungin lähiöihin, Horlivkaan, Šštastjaan ja Stanitsja Luhanskaan. Näin ollen Donbassin suurimmat asutus- ja teollisuuskeskukset jäivät Mariupolia lukuun ottamatta separatistien haltuun noin kolmen miljoonan hengen väestön kera. Ukrainan hallinnoiman alueen nimeksi vakiintui Zona ATO, antiterroristisen

operaation vyöhyke, samalla kun separatistit perustivat Venäjän tuella omat kansantasavaltansa.

4. HISTORIALLISTIA KEHITYSVAIHEITA

”Onko sitten venäläisten ja ukrainalaisten välinen ero kyllin suuri, jotta viimeksi mainittuja voitaisiin pitää erityisenä kansana?”

Tämäkin kysymys täytyy jättää heidän itsensä vastattavaksi.”

– Herman Gummerus

4.1 Ukrainan itsenäistyminen

Ukraina ehti julistautua ensimmäisen maailmansodan ja lokakuun vallankumouksen loppuvaiheilla tasavallaksi jo vuonna 1918, mutta sen kohtalona oli jäädä Puolan ja Venäjän jakamaksi taistelutantereeksi, mikä ei ollut historiallisesti ainutkertaista. Ukrainalaisen itsenäisyysliikkeen alku on tosin ajoitettavissa historiallisesti jo huomattavasti varhaisemmille ajoille, joista ensimmäisenä esimerkkinä on pidetty jopa Hmelnitskin kapinaa vuonna 1654. On silti huomionarvoista, että Neuvosto-Venäjälle luovutetusta Ukrainasta luotiin vuonna 1922 vastaperustetun Neuvostoliiton sisällä oma näennäisesti itsenäinen neuvostotasavaltansa, jonka pääkaupunki siirtyi Harkovasta Kiovaan vuonna 1934. Neuvostotasavallan alue laajeni toisen maailmansodan jälkeen kattamaan myös läntisen Ukrainan alueet, ja se sai Valko-Venäjän neuvostotasavallan ohella oman edustajansa Yhdistyneisiin kansakuntiin heti kylmän sodan käynnistyttyä.

Virallisessa retoriikassa juuri Hmelnitskin kapinaan vedoten Ukrainan neuvostotasavaltaan liitettiin vielä 1954 myös Krimin niemimaa, vaikka taustalla on nähty myös logistisia ja taloudellisia syitä (Remy 2015: 215-216). Neuvostotasavallan väkiluku nousikin vuosien 1959-1989 välillä 42 miljoonasta peräti 52 miljoonaan henkeen ja sen poliittinen ja taloudellinen painoarvo oli neuvostotasavalloista merkittävin heti Venäjän SFNT:n jälkeen. Länsiukrainalaisten kansallismielisyys, kielisuhteet, Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuus 1986 ja yleinen tyytymättömyys neuvostojärjestelmään varmistivat tosin sen, että ajatus täysin itsenäisestä Ukrainasta kyti hiljaa myös koko pitkän neuvostoajan läpi. Mihail

Gorbatšovin uudistukset käynnistivätkin 1980-luvun lopulla koko Neuvostoliiton romahtamisen, joka tapahtui lopulta hyvin lyhyessä ajassa.

Ensiaskel Ukrainan itsenäistymiselle oli elokuun 1991 epäonnistunut vallankaappausyritys, jonka seurauksena Baltian maat irtautuivat Neuvostoliitosta ja Ukraina luopui virallisesti neuvostotasavallan tittelistään. Syyskuussa Venäjän johtoon noussut Boris Jeltsin tunnusti balttien itsenäisyyden myös henkilökohtaisesti, näyttäen vihreää valoa muillekin neuvostotasavalloille – Neuvostoliiton perustuslakikin periaatteessa mahdollisti tasavaltojen irtautumisen liittovaltiosta. Joulukuun 1. päivänä järjestetyssä kansanäänestyksessä Ukrainan täyttä itsenäisyyttä kannatti heti peräti 92 % Ukrainan silloisen neuvostotasavallan asukkaista, eivätkä idän ja lännen alueelliset erot olleet merkittäviä Krimin autonomista aluetta lukuun ottamatta (Krimillä itsenäisyyden puolesta äänesti vain 54 % väestöstä). Ukrainan johto otti tämän jälkeen välittömään komentoonsa kaikki maan alueella sijainneet puna-armeijan yksiköt ja tuki Białowiežan neuvotteluissa uuden Itsenäisten valtioiden yhteisön (IVY) perustamista Neuvostoliiton tilalle. (Rusi 2014: 323)

Ukrainan itsenäistymisen myötä Moskovan komennosta vapautui noin 52 miljoonaa ihmistä ja Neuvostoliiton seuraajavaltioksi julistautunut Venäjä menetti puolet Mustanmeren rantaviivastaan. Ukrainan haltuun jäi myös Krimin niemimaa, jonka väestöstä selvä enemmistö puhui venäjää ja jonka satamakaupungissa Sevastopolissa sijaitsi Neuvostoliiton Mustanmeren laivaston tukikohta. Samoihin aikoihin käynnistyi myös Keski-Aasiaan karkotettujen krimintataarien paluu historialliselle kotiseudulleen, mikä aiheutti jatkossa maanomistuskiistoja niemimaalle sijoittuneiden venäläisten kanssa. Venäjän tappiot olivat siis Ukrainan itsenäistymisen myötä paitsi sotilaalliset ja taloudelliset, myös väestölliset ja symboliset.

Historioitsija Johannes Remyn mukaan Ukrainan itsenäistyminen ei kuitenkaan ollut vallankumous – vanha valtaeliitti säilytti maassa asemansa ja laaja korruptio vaivasi vastasyntyntä demokratiaa. Maan ensimmäiseksi presidentiksi valittu Leonid Kravtšuk joutui myös umpikujaan maan parlamentin kanssa, ja uudet parlamentti- ja presidentinvaalit määrättiin poikkeuksellisesti jo vuodelle 1994. Ukrainalle jäivät myös Neuvostoliiton jäljiltä merkittävät ydinasevarannot, jotka huolestuttivat sekä länsimaita että Venäjää. Vuonna 1994 Ukraina luopuikin ydinaseistaan Yhdysvaltojen ja Venäjän kanssa solmitulla Budapestin sopimuksella,

minkä seurauksena sopimusosapuolet tunnustivat Ukrainan valtiolliset rajat ja sitoutuivat puolustamaan maata ulkoiselta hyökkäykseltä. (Remy 2015: 228-233.)

Kiista Sevastopolin laivastotukikohdasta jäi tosin ratkaisematta Venäjän kanssa 1990-luvun alussa, ja Budapestin sopimuksesta huolimatta Boris Jeltsinin pääneuvonantaja Dmitri Rjurikov katsoi itsenäisen Ukrainan olevan joka tapauksessa vain väliaikainen ilmiö vielä vuonna 1996. Venäjällä alkoi esiintyä vaatimuksia Krimin ja Sevastopolin palauttamisesta ja Moskovon Obštšaja Gazeta ennusti Itä-Ukrainassa tapahtuvan tulevaisuudessa Venäjä-mielisiä kansannousuja. (Brzezinski 1998: 100-105.) Ukraina alkoi osallistua myös yhteisiin sotaharjoituksiin Nato-maiden kanssa ja Venäjää alkoi huolestuttaa Turkin aktivoituminen Mustanmeren alueella.

1990-luvun kansainvälisten suhteiden teoreetikoista erityisesti Zbigniew Brzezinski ja Samuel P. Huntington nimesivät Ukrainan sivilisaatioiden rajalinjaksi tai geopoliittiseksi eturintamaksi (Huntington 1996: 165-167, Brzezinski 1998: 22). Erityistä huolta he osoittivat Ukrainan ja Venäjän suhteita kohtaan, sillä maiden kansallinen identiteetti pohjautui samaan 1000 vuoden takaiseen Kiovan Rusin valtakuntaan – vuosisatojen saatossa niiden väestö ja historia olivat myös kytkeytyneet toisiinsa hyvin olennaisesti. Huntingtonin ennustamat kolme tulevaisuudenskenaariota Ukrainalle olivat näin ollen: 1) rauhanomainen yhdessäolo Venäjän kanssa 2) maantieteellinen kahtiajakautuminen 3) tasapaino lännen ja idän välillä. (Huntington 1996: 257-258). Tässä suhteessa Brzezinski oli tosin pessimistisempi, sillä hänen mukaansa Ukrainan oli pakko valita joko integraatio läntiselle ”Ranskan-Saksan-Puolan akselille” tai alistuminen Venäjälle (Brzezinski 1998: 44).

4.2 1990-luvun ennusteita Ukrainan tulevaisuudesta

Vuonna 1996 Naton itälaajentumisesta tuli Yhdysvaltojen ulkopoliitiikan keskeisin päämäärä. Saksan ja Yhdysvaltojen edustajat julistivat Ukrainan merkityksen olevan kriittinen koko Euroopan vakaudelle ja turvallisuudelle. Samalla Venäjän ongelmallinen suhtautuminen Ukrainan itsenäisyyteen ja kiista Sevastopolin laivastotukikohdasta kasvattivat Venäjä-vastaisia mielialoja tavallisten ukrainalaisten keskuudessa, korvaten ukrainalaisten aiemmat antipatiat Puolaa ja Romaniaa kohtaan. Venäjän toiveet Ukrainan ja muiden IVY-maiden ”poliittisesta

integroitumisesta” näyttivät kaatuvan, vaikka Ukrainan pohjoisnaapuri Valko-Venäjä solmikin Venäjän kanssa valtioliiton. Uutta kylmän sodan jälkeistä maailmaa hahmottelivat useat keskenään kilpailevat kansainvälisten suhteiden teorit.

4.2.1 Huntington

Yhdysvaltalainen politologi Samuel P. Huntington julkaisi vuonna 1996 kiistellyn kulttiteoksensa *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Kirjassa esitetyn teorian mukaan kylmän sodan jälkeistä maailmaa määrittivät eri sivilisaatioiden ja uskontojen väliset konfliktit ja sodat. Huntington esittää kirjassaan Ukrainan olevan poikkeuksellisen konfliktialtis maa sen maantieteellisen sijaintinsa ja historiansa takia. Erityisen vahvan jakolinjan hän näkee ortodoksisen Itä-Ukrainan ja uniaattisen Länsi-Ukrainan välillä ja pitää mahdollisena maan jakautumista tulevaisuudessa kahteen osaan. (Huntington 1996: 165-167.)

Huntingtonin teorian mukaan Liettuan, Puolan ja Itävallan alaisuuteen kuulunut Länsi-Ukraina toimii rajalinjana läntisen ja itäisen sivilisaation välillä. Huntington katsoo länsi- ja itäukrainalaisten edustavan kahta eri kansakuntaa, mikä osoittaa Ukrainan olevan keinotekoinen valtio. Huntington perustelee väitettään myös Ukrainan kahtiajakautumisella ukrainankieliseen länteen ja venäjänkielisempään itään. Vuoden 1994 presidentinvaaleissa Leonid Kravtšuk sai esimerkiksi enemmistön äänistään Länsi-Ukrainasta, kun taas venäjänkielistä Leonid Kutšmaa äänesti maan itäosa ja Krim. (Huntington 1996: 165-167.)

Huntington kannatti Naton itälaajentumisen rajaamista vain läntistä kristinuskoa edustaviin maihin, ja vaikka hän katsoikin Venäjän ulottavan tätä kautta ylivoimaisesti kaikkiin Itä-Euroopan ortodoksisiin maihin, uskoi hän sen samalla ehkäisevän konfliktin syttymistä lännen ja Venäjän välille. Huntington piti epätodennäköisenä, että kiista Sevastopolin laivastotukikohdasta ja venäjänkielisten oikeuksista Ukrainassa eskaloituisi väkivaltaiseksi, sillä venäläiset ja ukrainalaiset edustivat hänen ajattelussaan yhtä kansaa ja yhtä sivilisaatiota. Todennäköisimpinä tulevaisuudenskenaarioina hän piti Länsi-Ukrainan itsenäistymistä ja Ukrainan itäosien liittymistä Venäjään, tai Ukrainan säilymistä yhtenäisenä ja itsenäisenä maana, joka jatkaisi Valko-Venäjän tapaan tiivistä yhteistyötä Venäjän kanssa. (Huntington 1996: 167-168.)

4.2.2 Dugin

Venäjälle ilmaantui heti Neuvostoliiton romahduksen jälkeen kolme erillistä ulkopoliittista koulukuntaa, joista slavofiilit kuten Aleksandr Solženitsyn kannattivat tiiviin slaavilaisen liiton muodostamista Ukrainan, Valko-Venäjän ja Venäjän välille, kun taas länsimieliset zapadnikit kannattivat lähentymistä Yhdysvaltojen ja Naton kanssa. Kolmannen koulukunnan muodostivat eurasianistit, jotka kannattivat Venäjä-johtoisen euraasialaisen imperiumin perustamista.

Venäjän ulkopoliitiikan eurasianistisen koulukunnan oppi-isäksi ja Vladimir Putinin neuvonantajaksi kutsuttu Aleksandr Dugin julkaisi vuonna 1997 teoksensa *Osnovy geopolitiki (Geopoliitiikan perusteet)*. Samuel P. Huntingtonin tapaan Aleksandr Dugin käsittelee kirjassaan Neuvostoliiton romahtamisen ja kylmän sodan aikakauden jälkeistä maailmanjärjestystä, mutta esittää myös vision tulevaisuuden venäläis-euraasialaisesta imperiumista, joka syntyisi Venäjän ja Saksan liittoutuessa Yhdysvaltoja vastaan.

Dugin määrittelee 1800-luvun lopun geopolitiittisten teorioiden pohjalta Ukrainan yhdeksi Euraasian mantereeseen rannikkoalueiden geopolitiittisesti tärkeimmistä maa-alueista. Duginin mukaan Venäjän voimistumista ja laajentumista uhkaa Itämereltä Mustallemerelle ulottuvan sotilasliittouman syntyminen Venäjän ja Saksan väliin. Ukraina näyttelee sijaintinsa puolesta suurta ja ratkaisevaa roolia uuden eurooppalaisen järjestyksen muodostamisessa ja visioidun venäläis-euraasialaisen imperiumin syntyminen edellyttää maan sitomista Venäjän etupiiriin. (Dugin 1997: 199-200).

Aleksandr Duginin ajattelussa itsenäinen ja yhtenäinen Ukraina on eksistentiaalinen uhka koko Venäjälle, eikä Dugin poissulje aseellisen konfliktin syttymistä maiden välille tulevaisuudessa. Dugin katsoo Ukrainan jakautuvan neljään eri alueelliseen kokonaisuuteen, joista Krim ja Ukrainan kaakkoisosat kuuluvat käytännössä Venäjälle. Länsi-Ukraina edustaa sen sijaan läntistä ja vierasta kulttuuripiiriä, jonka kohtalo ei ole Venäjän kannalta ratkaiseva, samalla kun Kiova ja Keski-Ukraina muodostavat oman Venäjään kytkeytyvän rajamaansa idän ja lännen väliin. Duginin mukaan etenkin Turkki voi hyödyntää tulevaisuudessa Mustaamerta ja krimintataareja hyökätessään Venäjälle ja maan päättäjät ovat olleet täten täysin vastuuttomia antaessaan Ukrainan itsenäistyä. (Dugin 1997: 199-200).

Duginin mukaan Moskovan on tulevaisuudessa valloitettava koko Mustanmeren pohjoisranta Ukrainasta Abhasiaan. Näillä alueilla kysymys kielestä ja uskonnosta on toissijainen, sillä keskeisintä tulevaisuuden kannalta on se, että alueet alistetaan poliittisesti ja sotilaallisesti Moskovalle. Länsi-Ukrainalle hän myöntäisi oman itsehallinnon ja kulttuuriautonomian, sillä hänen mukaansa kyse on Viron ohella Venäjän ainoasta ”lähiulkomaasta”, jonka historialliset ja uskonnolliset juuret ovat yksinomaan lännessä. Tulevaisuuden tavoitteena on Itä-Eurooppa, joka on jaettu kahtia Venäjän ja jonkin keskieuropalaisen valtakunnan kesken. Itsenäinen Ukraina palvelee Duginin ajattelussa vain lännen, ei Venäjän intressejä. (Dugin 1997: 199-200).

4.2.3 Brzezinski

Amerikkalainen kansainvälisten suhteiden ekspertti Zbigniew Brzezinski sitoo Ukrainan kohtalon suoraan Venäjän ulkopoliittikkaan teoksessaan *The Grand Chessboard* (1997). Vuonna 1992 hän luetteli kolme erilaista geopoliittista vaihtoehtoa tulevaisuuden Venäjälle – maa joko liittoutuisi lännen kanssa, keskittyisi omien lähiulkomaidensa taloudelliseen integroimiseen tai pyrki luomaan oman euraasialaisen imperiumin, joka asettuisi Yhdysvaltoja ja länttä vastaan. Tšetšenian sota ja Budapestin sopimus vuonna 1994 johtivat myöhemmin siihen, että Yhdysvallat alkoi Brzezinskin mukaan korostaa Venäjän-suhteiden sijasta ”strategista kumppanuuttaan” Ukrainan kanssa. 1990-luvun puolivälissä Venäjällä kasvatti jo kannatustaan Aleksandr Duginin edustama eurasianistinen ja revansistinen koulukunta. (Brzezinski 1998: 99-101.)

Brzezinskin mukaan Ukrainan integroituminen länteen estäisi tulevaisuudessa Venäjän pyrkimykset rakentaa visioitu euraasialainen imperiumi. Ilman Ukrainaa Venäjä jää väestöllisesti ja maantieteellisesti huomattavasti aasialaisemmaksi ja itäisemmäksi maaksi, mitä edesauttaa myös Keski-Aasian ja Kaukasian kova väestönkasvu. Ukrainan kieltäytyminen syvemmästä taloudellisesta integraatiosta IVY-maiden kanssa kaataa myös Venäjän haaveet yhteisön kehittämisestä uudeksi Moskova-johtoiseksi liittoumaksi. Brzezinskin mukaan Ukraina on Naton ja Euroopan unionin laajenemisen kannalta kaikkein tärkein maa, ja hän ennustaa syvemmän taloudellisen ja sotilaallisen integraation ajoittuvan vuosien 2005 ja 2015 välille. (Brzezinski 1998: 105-106.)

Ukrainalla ei ole Brzezinskin teorian mukaan mahdollisuutta jäädä väliinputoajaksi Venäjän ja Keski-Euroopan väliin. Valitessaan lännen, Ukrainan on integroiduttava täydellisesti Euroopan unioniin ja Natoon. Ratkaisevaa roolia näyttelee kuitenkin Venäjän suhtautuminen Ukrainan itsenäisyyteen, sillä maan integroituminen länteen merkitsisi Venäjän kannalta sen tosiasian tunnustamista, että Ukrainan ja Venäjän orgaaninen yhteys katkeaisi. Venäjän positiivinen suhtautuminen Ukrainan ja lännen liittoutumiseen olisi samalla merkki Venäjän omasta halusta eurooppalaistua, kun taas kielteinen suhtautuminen todistaisi lännelle Venäjän halun omaksua euraasialainen ja lännestä erillinen identiteetti. ”Venäjä ei voi olla Euroopassa ilman Ukrainaa, mutta Ukraina voi olla Euroopassa ilman Venäjää.” (Brzezinski 1998: 3-5.)

Ukrainan omat ratkaisut energiapolitiikan suhteen näyttelevät myös teoksen mukaan merkittävää roolia maan tulevaisuuden kannalta. Maan energiariippuvuus Venäjästä muodostaa merkittävän turvallisuuspoliittisen riskin ja Ukrainan on näin ollen etsittävä vaihtoehtoisia markkinoita Kaukasiasta ja Keski-Aasiasta. Yhteistyö Turkin kanssa voi vähentää maan riippuvuutta venäläisestä öljystä ja sotilaallinen yhteistyö muiden IVY-maiden kanssa rajoittaa Venäjän valtapyrkimyksiä. Yhdysvaltojen kannalta kolme tärkeintä geopoliittista kohdetta alueella ovat Ukraina, Azerbaidžan ja Uzbekistan, sillä ne muodostavat yhtenäisen geopoliittisen pivot-alueen. (Brzezinski 1998: 5-12.)

4.3 Oranssi vallankumous

1990-luvun ennustusten mukaisesti itsenäisen Ukrainan johtoon nousi ensin länsimielinen presidentti Leonid Kravtšuk (1991-1994), jota seurasi puolestaan Donetskissa syntynyt ja Venäjä-suuntautunut Leonid Kutšma (1994-2005). Vuoden 2004 laajasti vilpillisiksi tulkituissa vaaleissa presidentiksi valittiin jälleen itään suuntautunut Viktor Janukovitš, mutta vaaleja seuranneista protesteista alkanut oranssi vallankumous nostikin vuonna 2005 valtaan taas länsimielisen presidentin, Viktor Juštšenkon, jonka myötä maassa aloitettiin vahva ukrainalaistamispolitiikka.

Oranssia vallankumousta tutkineen Taras Kuzion mukaan oranssi vallankumous oli selvä vastareaktio Viktor Janukovitšin edustamalle ”itäslaavilaisuudelle” – Janukovitš oli vieläpä Kutšman tapaan syntyisin Donetskista ja hänen vaalikampanjallaan oli Putinin ja FSB:n näkyvä tuki (Rusi 2014: 367). Kuzion

mukaan ukrainalainen identiteetti voidaan jakaa karkeasti kolmeen osa-alueeseen (etninen identiteetti, kansalaisidentiteetti ja hybridi-identiteetti), joista Juštšenko edusti vallankumouksen kannattajille erityisesti etnistä ukrainalaisuutta, samalla kun Janukovitšissa kuvastui jatkumo Kutšman itäslaavilaiselle hybridi-identiteetille. Kansalaisidentiteetillä hän viittasi Ukrainan vähemmistöihin, kuten yllä mainittuihin moldovalaisiin ja unkarilaisiin. (Kuzio 2009: 286).

Kuzio katsoi etnisen ukrainalaisuuden tarkoittavan myös uutta aikaa ukrainalaiselle demokratialle, sillä tilastollisesti vallankumousta tukivat etupäässä Länsi-Ukrainan nationalistiset alueet, joilla kansalaisyhteiskunta oli vahvempi kuin idässä. Kuzio katsoi etenkin itäisen Donbassin väestön osoittaneen vaaleissa ja mielipidemittauksissa tukensa autoritäärisille johtajille ja neuvostomenneisyyden ylläpitämiselle, kun taas lännessä väestö oli selvästi individualistisempaa ja moniarvoisempaa. Hän myös huomioi sen, miten historiallisesti Puolan hallitsemilla alueilla länsimielisyys oli selvästi suurempaa, kuin historiallisesti Venäjän hallitsemilla alueilla (Kuzio 2009: 291). Huomiolle pantavaa on myös, että tässäkin tapauksessa Kuzion teoria on varsin lähellä Huntingtonin ja Brzezinskin määritelmää Ukrainasta sivilisaatioiden etulinjana.

Oranssin vallankumouksen lupaamat muutokset tosin epäonnistuivat vallankumousjohtajien riitaannuttua keskenään ja 2010-luvun vaihteessa Ukraina sai presidentikseen Viktor Janukovitšin, joka edusti taas Kuzion määrittelemää itäukrainalaista hybridi-identiteettiä. Kansainvälisten suhteiden asiantuntijan ja diplomaatti Alpo Rusin mukaan oranssi vallankumous ja Georgiassa vuonna 2004 tapahtunut ruusuvallankumous olivat myös Venäjälle kriittinen piste, jonka jälkeen maan länsisuuntautuminen ja ihmisoikeustilanne heikkenivät ratkaisevasti (Rusi 2014: 367). Vuonna 2013 käynnistyneen Euromaidanin voikin tulkita Kuzion teorian pohjalta jatkeeksi taistelulle Ukrainan identiteetistä – jälleen kerran tuki vallankumoukselle tuli pääasiassa lännestä, samalla kun Itä-Ukrainassa käynnistyivät avoimet mellakat vallankumousta vastaan. Tällä kertaa lopputulos ei tosin vastannut edes Huntingtonin tai Brzezinskin pessimistisimpiä arvioita, ja tuki aseelliselle kapinalle tuli Ukrainan ulkopuolelta, Venäjältä.

4.4 Euromaidan

Viktor Janukovitšin valtakausi Ukrainassa käynnistyi Georgian sodan ja globaalin finanssikriisin jälkimainingeissa, ja sitä kuvasti erityisesti uusi lähentyminen Venäjän kanssa. Sisäpolitiikassa Janukovitš pidätytti pääministeri Julia Tymošenkon ja keskitti perustuslaillista valtaa itselleen, samalla kun ulkopolitiikassa luovuttiin Nato-jäsenyyden tavoittelemisesta ja pidennettiin Sevastopolin laivastotukikohdan vuokra-aikaa vuoteen 2042. Samaan aikaan Venäjän tavoittelema ”Euraasian unioni” alkoi hahmottua, ja Ukrainasta oli selvästi tuleva yksi sen merkittävimmistä jäsenvaltioista. (Remy 2015: 251-259.)

Arvokkuuden vallankumouksesikin kutsutun Euromaidanin katsotaan käynnistyneen marraskuun 24. päivänä vuonna 2013. Pitkään kaavailun EU:n ja Ukrainan välisen assosiaatiosopimuksen oli määrä toteutua Vilnan huippukokouksessa kuun lopulla, mutta odotusten ja lupauksen vastaisesti Viktor Janukovitšin hallitus kieltäytyi yllättäen allekirjoittamasta sopimusta. Ukrainalaisten reaktio päätökseen oli pettynyt ja negatiivinen, ja Janukovitšin katsottiin alistuneen Venäjän painostuksen alla (Remy 2015: 260-262.) Alpo Rusin mukaan kyse oli selvästi Ukrainan johdattamisesta Euraasian tulliliittoon, sillä se oli ainoana tavoitelistalla olevana maana pitäytynyt poissa sen jäsenyydestä – Venäjä oli houkutellut mukaansa jo Valko-Venäjän, Kazakstanin, Kirgisian, Armenian ja Tadžikistanin (Rusi 2014: 383).

Pienenä opiskelijamielenosoituksena alkanut protesti laajeni pian sen jälkeen, kun Kiovan Maidan-aukio tyhjennettiin voimakeinoin hallituksen päätöksellä. Protestit kasvoivat joulukuun aikana, kunnes vuoden 2014 tammikuussa Janukovitšin parlamentti julisti kansalaisvapauksia rajoittavat säädöksensä. Protestit laajenivat pian katutaisteluiksi ja hallintorakennusten valtaamiseksi, ja helmikuun loppupuolella tuntemattomat asemiehet ampuivat yli 100 ihmistä keskelle Kiovaa. (Remy 2015: 261.) Erityisen suurta roolia mielenosoitusten kokoamisessa näytteli sosiaalinen media, joka teki Euromaidanista niin sanotun ”kasvottoman vallankumouksen”, ja erityisesti kuolonuhrit johtivat lopulta siihen, että mielenosoittajat pyrkivät täydelliseen vallanvaihtoon Ukrainassa (Luukkanen 2015: 109-111).

Helmikuun 21. päivänä Janukovitš pakeni lopulta Krimin kautta maasta ja Ukrainan parlamentti otti vallan. Perustuslain näkökulmasta parlamentilla ei ollut

tähän oikeutta, mutta uusien vaalien järjestämisestä poikkeuslailla oli jo sovittu Janukovitšin kanssa ennen maanpakoa. Janukovitš oli myös kumonnut vuoden 2004 perustuslain ja syyllistynyt yleisen mielipiteen mukaan satojen kuolonuhrien tuottamiseen Kiovan kaduille. Vallanvaihtoa seurasi tosin välittömästi Venäjän yllätyshyökkäys Krimille, joka miehitetiin tunnuksettomilla joukoilla Sevastopolin tukikohdasta käsin, ja Ukraina oli pian tilanteessa, jossa keskusvalta ei enää kontrolloinut maan kaikkia alueita. Maaliskuussa Krim siirtyi laajasti kyseenalaistetulla kansanäänestyksellä osaksi Venäjää, ja Itä-Ukrainassa puhkesi uutta hallintoa vastustavia aseellisia mielenosoituksia. (Remy 2015: 266-267.)

5. DONETSKIN KANSANTASAVALTA

Donetskin kansantasavalta (Donetskaja Narodnaja Respublika, DNR) julkaisi itsenäisyysjulistuksensa huhtikuun 7. päivänä 2014. Lähtökohtana itsenäisyysjulistukselle on pidetty Ukrainan helmikuussa 2014 tapahtunutta vallankumousta, mutta kansantasavallan johtohahmot kuten Andrei Purgin olivat pyörittäneet Donetskin paikallista separatistiliikettä jo vuoden 2005 oranssista vallankumouksesta lähtien. Kansantasavalta sinetöi valtansa toukokuun 11. päivänä pidetyissä kansanäänestyksissä, joissa alueen itsemääräämisoikeutta kannatti virallisten väittämien mukaan 74,87 % äänestäjistä ja valtiollista itsenäisyyttä 89,7 % äänestäjistä, ja se aloitti samalla ylimmän neuvostonsa ja ministeriöidensä muodostamisen.⁴

Donetskin kansantasavallan perustuslaki hyväksyttiin toukokuun 14. päivänä. Perustuslaissaan Donetskin kansantasavalta ilmoittaa olevansa demokraattinen ja sosiaalisesti orientoitunut oikeusvaltio, jonka valta on peräisin kansalta. Valta on jaettu vallan kolmijako-opin mukaisesti lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovaltaan ja kansanvalta toteuttaa parlamentaarisen demokratian periaatteita. Valtionpäämiehenä toimii 4. marraskuuta 2014 järjestetyissä vaaleissa valittu Aleksandr Zahartšenko, joka aloitti tosin *de facto* kansantasavallan johtajana jo elokuussa 2014.⁵

⁴ Официальный сайт Донецкой Народной Республики: Государственное устройство Донецкой Народной Республики. <http://dnr-online.ru/doneckaya-narodnaya-respublika/>

⁵ Официальный сайт Донецкой Народной Республики. Законодательство Донецкой Народной Республики. <http://dnr-online.ru/doc/>

Donetskin kansantasavalta otti itsenäistymisjulistuksensa yhteydessä käyttöön myös lipun, kansallishymnin ja vaakunan ja solmi 24. toukokuuta Novorossijan ”konfederatiivisen liiton” pohjoiseen syntyneen Luhanskin kansantasavallan kanssa. Kansantasavallalle syntyivät myös omat internet-sivut ja mediakeskus ja se aloitti diplomaattisten edustustojen avaamisen ulkomaille. EU-suurlähetystönsä kansantasavalta avasi virallisen ilmoituksensa mukaan Välimerenkadulle Helsinkiin 16. heinäkuuta 2014 ja otti tehtäväkseen ”vapaaehtoisten värväämisen, oikean tiedon levittämisen Donbassin tilanteesta, humanitaarisen avun sekä pakolaisneuvonnan.”⁶ Kansantasavalta aloitti myös virallisilla sivuillaan kronologisen historiikkinsa ylläpitämisen reaaliajassa.

Ukrainan näkökulmasta kyseessä oli laitton itsenäistymisjulistus ja hallintorakennusten haltuunotto, johon vastavalittu presidentti Petro Porošenko lupasi vastata voimalla. Donbassin alue muuttuikin kesän 2014 aikana niin sanotun antiterroristisen operaation eli ATO:n alueeksi, jossa vapaaehtoispataljoonat ja Ukrainan varsinainen armeija ottivat yhteen separatistitaistelijoiden kanssa. Sodan syistä ja sen luonteesta liikkui kesän aikana erilaisia teorioita, samalla kun termit *hybridisodankäynti* ja *informaatisodankäynti* nousivat kansainvälisiin otsikoihin, ja donbassilaiset sankaritarinat loivat uudet kirjallisuusgenrensä Venäjälle ja Ukrainaan. Seuraavat luvut keskittyvät kuitenkin tutkimusasetelman mukaisesti siihen, miten Donetskin kansantasavalta itse kuvailee tapahtumia historiikissaan.

5.1 Protestit tammi-huhtikuussa 2014

Donetskin kansantasavallan historiikki alkaa tammikuun 9. päivästä 2014. Kansantasavallan mukaan Donetskin keskustassa sijaitsevalle Taras Ševtšenkon patsaalle kerääntyneet Euromaidan-mielenosoittajat olivat tosi asiassa länsiukrainalaisia fasisteja, joita vastaan paikallisen Antimaidan-liikkeen oli välttämätöntä järjestäytyä. Tammikuun loppuun mennessä kasakoiden ja Afganistanin-veteraanien tuella Donetskiin luotiin ”banderalaisia fasisteja” vastustava kansanliike, joka otti suojelukseensa useita hallintorakennuksia. On huomiolle pantavaa, että tässä vaiheessa ”antimaidanilaiset” kannattivat omien

⁶ Donetskin kansantasavallan virallinen edustusto Suomessa. *Tasks / Tehtävät*.
<http://novorossiyaembassy.com/tehtavamme-наша-задача-our-tasks->

sanojensa mukaan yhä Viktor Janukovitšin säilyttämistä vallassa, eli käsitettä *separatismi* on syytä käyttää vasta myöhemmässä historiikissa.⁷

Antimaidan-liikkeen todellisesta luonteesta liikkui tosin vaihtelevia näkemyksiä, sillä Maidan-aukion mielenosoittajia vastaan mobilisoitiin samaan aikaan niin sanottuja *tituškeja*, maksettuja rettelöitsijöitä, joiden tehtävänä oli varsinaisten mielenosoittajien häirintä ja pahoinpitely. Mitä ilmeisimmin he toimivat Janukovitšin rahoittamina yhdessä Berkutin mellakkapoliisien kanssa, eivätkä he edustaneet mitään tiettyä poliittista ideologiaa. (Hellenberg & Leinonen 2016: 118-121.) Donetskilaisten uutisraporttien mukaan antimaidanilaisten plakaateissa vastustettiin myös ”ukrainalaisen politiikan homosaaatiota” ja ”eurooppalaista uusnatsismia”, vaikka miliisille tehdyssä ilmoituksessa oli puhuttu vain tupakoinnin vastustamisesta Donetskien keskustassa⁸. Samaan aikaan venäläisten eurasianistien oppi-isä Aleksandr Dugin antoi euromaidanilaisille nimen ”liberaalinatsit”, viitaten tällä ”länsiukrainalais-galitsialaisiin nationalisteihin, jotka levittävät eurooppalaista arvoliberalismia Ukrainaan” (Dugin 2015: 48-58).

Antimaidanilaisten retoriikka onkin narratologian näkökulmasta varsin mielenkiintoista, sillä liike vastusti samanaikaisesti sekä yleiseurooppalaiseksi arvomaailmaksi tulkitsemaansa arvoliberalismia, että länsiukrainalaista nationalismia, jota se nimitti myös eurofasismiksi. Ukrainalaiset nationalistit nähdään tässä ajattelussa viidentenä kolonnana, joka edistää tietämättään länsimaiden valtapyrkimyksiä Ukrainassa ja muissa entisen Neuvostoliiton maissa. Tammikuun 10. päivänä Slovjanskin pormestari Nelja Štepa julistikin jo euromaidanilaisten tulleen petkutetuiksi ja korosti Ukrainan kulkevan omia teitään ”maantieteellisessä Euroopassa”, erotuksena vieraaksi tulkitusta Euroopan unionista.⁹

Puheen banderalaisista fasisteista tekee myös mielenkiintoiseksi se, etteivät Stepan Banderan, UPA:n ja OUN:n perintöä vaalivat nationalistijärjestöt muodostaneet missään vaiheessa yhtenäistä poliittista voimaa Maidania edeltävässä

⁷ Официальный сайт Донецкой Народной Республики 6.2.2016: *Хронология становления Донецкой Народной Республики – события января 2014 года*. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/08/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-yanvarya-2014-goda/>

⁸ donbassUA 9.1.2014: *Дончане на Евромайдане организовали странный митинг против геев и фашистов (ФОТО)*. <http://donbass.ua/news/region/2014/01/09/donchane-na-evromaidane-organizovali-strannyi-miting-protiv-geev-i-fashistov-foto.html>

⁹ donbassUA 10.1.2014: *Донбасский мэр: "Людей на Евромайдан вывели обманом" (ВИДЕО)*. <http://donbass.ua/news/region/2014/01/11/donbasskii-mjer-ljudei-na-evromaidan-vyveli-obmanom-video.html>

Ukrainassa tai Maidanin mielenosoituksissa, vaikka Venäjän uutislähetysissä vallankumouksesta luotiin kuvaa yksinomaan radikaalien nationalistien kapinana. Kiistaa Banderan asemasta ukrainalaisena kansallissankarina oltiin toki käyty itsenäisessä Ukrainassa jo vuosikausia, ja Janukovitšin hallinto oli kumonnut Juštšenkon tammikuussa 2010 myöntämät arvonoitukset heti ensi töikseen, mutta fasisisymptisoinnin sijaan kiistan voi tulkita myös osaksi laajempaa kulttuurisotaa, joka Ukrainan identiteetistä alkoi heti Neuvostoliiton hajottua. (Remy 2015: 251, 269.) On myös merkille pantavaa, ettei puolisoitilaallinen Oikea sektori (Pravyi Sektor) ole suinkaan Ukrainan ainoa nationalistiseksi tulkittava poliittinen liike.

Donetskin paikallisuutisissa käsite *tituški* esiintyi ensi kerran 19. tammikuuta, kun nationalistisen Svoboda-puolueen mielenosoitusta häiritsi joukko ”antifasisteja”¹⁰. Tämän jälkeen yhteenotot Maidania tukevien mielenosoittajien kanssa muuttuivat päivittäisiksi, ja antimaidanilaiset kantoivat mukanaan esimerkiksi Neuvostoliiton lippuja ja Euraasian tulliliittoon liittymistä tukevia plakaatteja. Tässäkin kohtaa on tosin huomioitava, ettei plakaateissa pyritty vielääkään varsinaiseen separatismiin, vaan ensimmäiset viitteet laajemman autonomian tai Ukrainan federalisaation vaatimisesta esiintyivät vasta helmikuun alussa. Kuvamateriaalin perusteella merkittävä osa mielenosoittajista myös mobilisoitiin paikalle paikallisista tehtaista ja kaivoksista, joiden johtoportailla saattoi olla myös varsin oikeutettu huoli vallanvaihdon vaikutuksista talouteen – Donetskin taloudellista ja poliittista valtaa pitivät käsissään etupäässä oligarkit Rinat Ahmetov, Dmitri Firtaš ja Aleksandr Jefremov, jotka edustivat kaikki Janukovitšin Alueiden puoluetta (Kudelia 2016: 12).

Helmikuun 9. päivän mielenosoituksia voikin pitää alueellisen separatismin ensilaukauksina, sillä tässä vaiheessa Donetskin kansantasavallan tuleva symboliikka ja historiankäsitteet nousivat esiin. Lokakuun vallankumouksen aikana syntyneen Donetskin-Krivoj Rogin neuvostotasavallan 96-vuotispäivän yhteydessä ”donetskilaisen kansantasavallan” passeja alettiin jakaa ”toveri Artjomini” eli Fjodor Sergejevin (1883-1921) patsaalla ja mielenosoittajien plakaateissa näkyi julistuksia siitä, miten ”DKR:n” tai ”Malorossijan” alue kuului tosiasiallisesti Venäjän federaatiolle. Maidanin kannattajiin viitattiin samalla ”eurokolonisteina” tai

¹⁰ donbassUA 19.1.2014: Провокації "титущек" на донецькому Євромайдані: вигляд зблизи (4 ВІДЕО). <http://donbass.ua/news/region/2014/01/19/provokacii-titushek-na-doneckom-evromaidane-video.html>

galitsialaisina fasisteina ja Ukrainan välittömästä federalisaatiosta esitettiin vaatimuksia.¹¹ Äkillinen muutos retoriikassa ja mielenosoittajien vaatimuksissa nostaakin esiin kysymyksen siitä, mistä lähteestä narratiivit olivat alkujaan lähtöisin, sillä tässä vaiheessa Janukovitš piti yhä valtaa Kiovassa. Mainittakoon, että seuraavan vuoden helmikuussa kansantasavallan parlamentti julistautui vielä Donetskin-Krivoj Rogin neuvostotasavallan viralliseksi jatkajaksi ja nimitti toveri Artjomin kansallissankarikseen¹².

Donetskin alueellista identiteettiä oli toisaalta ylläpidetty jo vuosien ajan myyteillä alueen taloudellisesta omaleimaisuudesta ja länsiukrainalaisten banderalaiden uhasta, mikä sopi mainiosti yhteen Alueiden puolueen retoriikan kanssa (Kudelia 2016: 12). Helmikuun alussa Donetskiin perustettiin myös Oborona Donetska-niminen suojeluskuntajärjestö, joka katsoi taistelevansa ”ekstremismejä” ja perustuslaillisen järjestyksen horjuttamista vastaan. Helmikuun 12. päivän mielenosoituksessaan järjestö tosin kampanjoi vielä ”yhtenäisen, Venäjän, Valko-Venäjän ja Kazakstanin tulliliittoon kuuluvan Ukrainan puolesta”, eikä sen retoriikassa ollut merkkejä kolme päivää aiemmin esiintyneestä separatismista tai väkivaltaisesta toiminnasta¹³. Järjestö tosin aloitti Donetskin läänin kuvernöörin ja Donetskin kaupunginjohtajan rauhanvetoomuksista huolimatta Donetskin hallintorakennuksen linnoittamisen heti 20. helmikuuta ja pystytti 27. päivänä Leninin patsaalle fasisminvastaisen telttaleirin, samalla kun Krimille ilmaantui yhtäkkiä tunnustamattomia joukkoja. He osoittautuisivat myöhemmin venäläisiksi erikoisjoukoiksi, joihin lukeutui myös kansantasavallan tuleva johtaja Igor Girkin.

Helmikuun 28. päivänä Donetskin kaupunginvaltuuston kokouksessa näyttäytyi Donbassin oma ”kansallisen nostoväen” komentaja Pavel Gubarev (s. 1983), joka vaati Krimin esimerkin mukaisesti valtuustolta Ukrainan hallituksen, korkeimman neuvoston ja lääninhallinnon julistamista laittomiksi.¹⁴ Gubarevista tuli pian

¹¹ donbassUA 9.2.2014: *В Донецке объявили о федерализации и раздали паспорта новой республики (ФОТО + ВИДЕО)*. <http://donbass.ua/news/region/2014/02/09/v-donecke-objavili-o-federalizacii-i-razdali-pasporta-novoi-respubliki-foto-video.html>

¹² Novorossija Today 5.2.2015: *The DPR became a legal successor of the Donetsk-Krivoy-Rog Republic*. <http://dev.nrt24.ru/the-dpr-became-a-legal-successor-of-the-donetsk-krivoy-rog-republic/>

¹³ Segodnya.ua 12.2.2014: *"Оборона Донецка" провела свой первый митинг*. <http://www.segodnya.ua/regions/donetsk/oborona-donecka-vyshla-na-miting-495301.html>

¹⁴ Официальный сайт Донецкой Народной Республики 6.2.2016: *Хронология становления Донецкой Народной Республики – события февраля 2014 года*. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/08/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-fevralya-2014-goda/>

itäukrainalaisten separatistien keulahahmo ja maaliskuun 1. päivänä Donetskin keskusta täyttyi mielenosoittajista, joita kansantasavallan historiikin mukaan saapui kaduille noin kymmenentuhatta. Mielenosoittajien plakaatteja koristivat iskulauseet ”Krim-Donbass-Venäjä”, ”Tuemme Berkutia” ja ”Donbass Venäjän yhteydessä”. Ukrainan hallituksen kieltämä ja Maidanin tukahduttamiseen käytetty Berkut-järjestö sai jatkaa yhä toimintaansa Donetskin kaupungissa, samalla kun Gubarev julistettiin ”kansalliseksi kuvernööriksi”. Tässä vaiheessa Gubarev toisti taas vaatimuksensa Ukrainan keskushallinnon kumoamisesta ja esitti ensi kertaa vaatimukset kansanäänestyksen järjestämisestä Donbassissa.¹⁵

On huomiolle pantavaa, että tässä vaiheessa Aleksandr Dugin aloitti myös aktiivisen kampanjoinnin alueellisen separatismin puolesta ja syytti osaa Putinin lähipiiristä ”pehmoilusta” Ukrainaa koskevassa uutisoinnissa Venäjällä. Hänen julistuksensa maaliskuun 1. päivästä sisältävät väittämiä siitä, miten Itä- ja Kaakkois-Ukrainassa oli alkava taisto ”liberalismia, uutta maailmanjärjestystä, atlantismia ja homo-Eurooppaa vastaan” ja miten venäläisen maailman vapautusrintama oli järjestäytymässä Donetskista ja Odessasta käsin. (Dugin 2015: 31-35.) Toisaalta Duginin aatetoverin, Aleksandr Prohanovin (s. 1938) rahoittama äärikonservatiivinen *Zavtra*-lehti uutisoi samaan aikaan Donetskiin ja Harkovaan ilmaantuneiden mielenosoittajien kannattavan vain ”oikeutta ja laillista järjestystä” ja vastustavan Kiovan ”vallankaappareita”¹⁶.

Harkovan mielenosoituksissa koettiin tosin maaliskuun 1. päivänä erikoinen episodi, kun ”Mihail Ronkaisena” esittäytynyt moskovalaisbloggaaja nosti kaupungintalon katolle Venäjän lipun¹⁷. Hän paljastui myöhemmin putinistisen Mestnye-liikkeen aktiiviksi ja oikealta nimeltään Mihail Tšuprikoviksi. Omien sanojensa mukaan hän saapui kaupunkiin itsenäisensä toimittajana, mutta hän päätyi myöhemmin etsintäkuulutetuksi Ukrainan rajan laittomasta ylittämisestä ja Ukrainan suvereniteetin loukkaamisesta¹⁸.

¹⁵ Официальный сайт Донецкой Народной Республики 6.2.2016: *Хронология становления Донецкой Народной Республики – события марта 2014 года (видео)*. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/10/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-marta-2014-goda-video/>

¹⁶ *Zavtra* 1.3.2014: *Триколоры на митингах в Харькове и Донецке*. <http://zavtra.ru/events/trikoloryi-na-mitingah-v-harkove-i-donetske>

¹⁷ BBC 5.3.2014: *Флаг над Харьковом: россиянин о своем выбросе адреналина*. http://www.bbc.com/russian/russia/2014/03/140304_russia_activist_kharkiv_roikainen_interview

¹⁸ Myrotvorets Centr 03.09.2016: *Чуприков Михаил Михайлович*. <https://myrotvorets.center/criminal/chuprikov-mixail-mixajlovich/>

Venäjämielisten kansannousujen eskaloituessa Krimin uusi johtaja Sergei Aksjonov pyysi Putinilta suoraa apua ”rauhan turvaamiseksi” ja Venäjän parlamentti hyväksyi Putinin pyynnön asevoimien lähettämisestä Ukraina. Venäjän media aloitti myös kampanjoinnin ukrainalaista fasismia vastaan ja väitti Ukrainan uuden hallinnon sortavan venäjänkielistä vähemmistöään (Kniivilä 2015: 115-36.) Donetskin yhä virkaa tekevä kuvernööri Andrei Šišatski piti tosin samaan aikaan puheen, jossa hän vakuutti kannattavansa yhä yhtenäisen Ukrainan säilyttämistä ja väitti mielenosoituksissa esiintyneiden provokaattoreiden saapuneen kaupunkiin Venäjältä¹⁹. Seuraavana päivänä Ukrainan väliaikaiseksi pääministeriksi nimitetty Oleksandr Turtšynov kuitenkin erotti Šišatskin tehtävistään ja asetti hänen tilalleen donbassilaisen oligarkin Serhij Tarutan.

Mielenosoittajat saivat silti vallattua Donetskin lääninhallinnon talon heti maaliskuun 3. päivänä, ja Gubarev pääsi julistamaan vallanvaihdon toteutuneeksi Donetskissa. Väkijoukko piti rakennusta hallussaan kahden päivän ajan, kunnes maaliskuun 5. päivänä rakennus evakuoitiin räjähdysten jäljiltä. Kansantasavallan mukaan räjähdyksestä olivat vastuussa Ukrainan erikoisjoukot, ja illan tullen Donetskin kaduilla alkoivat veriset yhteenotot venäläismielisten ja Ukrainaa tukevien mielenosoittajien kesken. Yöllä Ukrainan erikoisjoukot ottivat rakennuksen haltuunsa, pidättäen 50 mielenosoittajaa ja ”kansallisen kuvernöörin” Pavel Gubarevin, vapauttaakseen hänet myöhemmin huhtikuudessa vanginvaihdossa.

Zavtra-lehden haastattelema Gubarevin vaimo, Jekaterina Gubareva, pakeni samaan aikaan Venäjälle ja totesi käynnissä olevien protestien olevan seurausta sille, ettei Donbassin asukkaita kuunneltu Ukrainassa²⁰. Vastaavasti Donin Rostoviin paennut Viktor Janukovitš antoi maaliskuun 11. päivän puheessaan kansainvälisen yleisön ymmärtää, että äärioikeistolaiset ja fasistiset ryhmittyvät olivat kaapanneet Kiovassa vallan, ja hän palasi vielä Ukrainaan maan ”legitiiminä” presidenttinä²¹. Vaihtelevat näkökulmat tarjoavatkin käynnistyneelle kriisille monta varsin ristiriitaista selitystä venäläisväestön paikallisesta kapinasta Ukrainan sisäpolitiikkaan ja kansainvälisen tason suurvaltapolitiikkaan – samalla kun

¹⁹ donbassUA 1.3.2014: *Донбасс выдвинул свои требования и обвинил в беспорядках российских "засланцев"*. <http://donbass.ua/news/region/2014/03/01/donbass-vydvynul-svoi-trebovaniya-i-obvinil-v-besporjadkah-rossiiskih-zaslancev.html>

²⁰ Zavtra 7.3.2014: *Жена Губарева: людей из Донецка не слышат*. <http://zavtra.ru/events/zhenagubareva-lyudej-iz-donetska-ne-slyishat>

²¹ Vesti.ru 11.3.2014: *Янукович: лидеры переворота хотят развязать гражданскую войну*. <http://www.vesti.ru/doc.html?id=1364534&cid=5>

paikallisuutisetkin alkoivat raportoida myös venäläisten nationalistijärjestöjen edustajien näyttäytyneen useissa mielenosoituksissa²².

Donetskin hallintorakennus pysyi joka tapauksessa Ukrainan erikoisjoukkojen hallussa katutappelujen kiihtyessä. Maaliskuun 13. päivänä tappeluissa sai surmansa 22-vuotias donetskilainen Dmitri Tšernjavski ja maaliskuun 15. päivänä mielenosoitukset kiihtyivät entisestään. Tässä vaiheessa plakaateissa kannatettiin jälleen venäjän kielen aseman virallistamista ja Ukrainan federalisoimista, mutta seuraavana päivänä osa mielenosoittajista pyysi Aksjonovin tapaan ”suoraa apua” Vladimir Putinilta. Samalla mielenosoittajat ottivat haltuunsa Donetskin syyttäjänviraston ja Ukrainan turvallisuusviranomaisten rakennukset. Aleksandr Dugin vaati puolestaan maaliskuun 16. päivälle Krimin mallin mukaista kansanäänestystä Luhanskiin, Donetskiin, Odessaan, Hersoniin ja Harkovaan, ja alkoi viitata kyseisiin alueisiin historiallisella käsitteellä *Novorossija* (Dugin 2015: 89-101).

Ukrainan viranomaisten vuonna 2007 kieltämä ”Donetskin tasavalta”-niminen järjestö astui myös maaliskuun puolessa välissä esiin ja sen johtohahmo Andrei Purgin pidätettiin viranomaisten toimesta 19. maaliskuuta. Purgin vapautettiin tosin jo kolmea päivää myöhemmin ja hänen johtamissaan mielenosoituksissa alettiin vaatia nyt kansanäänestystä maaliskuun 25. päivälle. Hänen järjestönsä oli toiminut Donetskissa jo vuodesta 2005 lähtien ja se oli alun perin vastustanut oranssin vallankumouksen edustamia muutoksia, riitaantuen radikalisminsa takia jopa Janukovitšin Alueiden puolueen kanssa. Purginia voikin pitää poliittisesta marginaalisuudestaan huolimatta yhtenä separatistien pääideologeista, sillä hänen järjestönsä loi alun alkaen ajatuksen ”Donetskin-Krivoj Rogin neuvostotasavallan seuraajavaltiosta” ja sen mustasinipunaisesta lipusta²³. Tässä kohtaa Venäjään liitetyn Krimin uusi kuvernööri Sergei Aksjonov esitti myös virallisen kannatuslauseensa Ukrainan venäjänkieliselle väestölle, ja maaliskuun 29. päivänä mielenosoittajat vaativat jo kansanäänestystä Donetskin läänin liittymisestä Venäjän federaatioon.

²² Novosti Donbassa 8.3.2014: *ГРАЖДАНЕ РОССИИ ПРОДОЛЖАЮТ МИТИНГОВАТЬ В ДОНЕЦКЕ ЗА ОТДЕЛЕНИЕ ДОНБАССА*. <http://novosti.dn.ua/news/202817-grazhdane-rossyy-prodolzhayut-mytyngovat-v-donecke-za-otdelenye-donbassa>

²³ Novoros News 24.8.2014: *Биография Андрея Пургина*. <http://novorosnews.ru/persons/biografiya-andreya-purgina/>

5.2 Itsenäistyminen huhti-toukokuussa 2014

Huhtikuun alussa mielenosoitukset kiihtyivät entisestään ja Purginin ”Donetskin tasavalta”-järjestö valtasi Donetskin lääninhallituksen rakennuksen takaisin Ukrainan erikoisjoukoilta. Arvostetun Pew Research Centerin tutkimusten mukaan noin 70 prosenttia itäukrainalaisista silti kannatti vielä Ukrainan pysymistä yhtenäisenä valtiona, eli laajojen kansanjoukkojen tukemasta separatismista ei ollut vielä merkkejä (Lauren 2015: 54). Hallintorakennuksen valtaamisen jälkeen Donetskin kansantasavallan itsenäisyysjulistus kuitenkin esitettiin jo huhtikuun 7. päivänä ”kansallisen neuvoston puhemiehen” Vladimir Makovitšin (1962-2017) toimesta, minkä jälkeen Ukrainan erikoisjoukkojen uudet valtausyritykset torjuttiin, ja Donetskin kansantasavalta ilmoitti itsenäisen armeijansa perustamisesta.²⁴ Kansantasavallan johtoon nousivat vangittua Pavel Gubarevia sijaistava Denis Pušilin (s. 1981), komentaja Igor Kakidzjanov (s.1980) ja Aleksandr Borodai (s. 1972), jotka ilmoittivat kansanäänestyksen järjestämisestä toukokuun 11. päivänä.

Vastaavia hallintorakennusten valtauksia toteutettiin myös Harkovassa ja Luhanskissa, mutta Harkovassa Ukrainan viranomaiset saivat palautettua rakennukset hallintaansa. Donetskin kansantasavallan mukaan osa erikoisjoukkojen sotilaista kieltäytyi Donetskissa omasta tahdostaan noudattamasta käskyä hallintorakennusten valtauksesta ja uusi hallinto sai näin aikaa kansanarmeijansa perustamiseen huhtikuun 10. päivänä. Samaan aikaan käynnistyivät poliisiasemien valtaukset Slovjanskissa ja Kramatorskissa, joissa siviiliväestöä alettiin aseistaa poliiseilta takavarikoiduilla aseilla. 13. huhtikuuta aseelliset yhteenotot Ukrainan viranomaisten kanssa alkoivat ja ensimmäinen Donetskin kansantasavallan kuolonuhri oli Slovjanskissa 29-vuotias armenialaistaustainen Ruben Avanesjan. 15. huhtikuuta Ukrainan pääministeri Turtšynov myös ilmoitti antiterroristisen operaation aloittamisesta, ja Purgin etsintäkuulutettiin Ukrainassa terrorismiepäilyjen vuoksi.

Pavel Gubarev, Denis Pušilin ja Igor Kakidzjanov edustivat vastasyntyneen kansantasavallan hallinnossa paikallisväestöä, kun taas Aleksandr Borodai oli

²⁴ Официальный сайт Донецкой Народной Республики 6.2.2016: *Хронология становления Донецкой Народной Республики – события апреля 2014 года. «Беркут» расправляет крылья (видео)*. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/10/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-aprelya-2014-goda-video/>

syntyjään Moskovasta ja saapui alueelle vasta separatismien käynnistyttyä. Heidän lisäksi separatistien julkikuvaksi nousi huhtikuun puolivälissä Donetskissa syntynyt Aleksandr Zahartšenko (s. 1976), jonka ”Oplot”-järjestö otti 16. huhtikuuta haltuunsa Donetskien kaupunginvaltuuston ja vaati kansanäänestyksen järjestämistä Donbassin virallisesta statuksesta toukokuun 11. päivälle. Donetskien taivaalle ilmestyi samalla ukrainalaisia hävittäjiä ja aseelliset yhteenotot laajenivat Ukrainan viranomaisten kanssa. 24. huhtikuuta Ukraina aloitti antiterroristisen operaationsa puhdistamalla Mariupolin kaupungin DNR:n taistelijoista ja hyökkäämällä Slovjanskiin, samalla kun loput hallinnolliset ja viestinnälliset rakennukset kaapattiin separatistien toimesta Donetskissa. Slovjanskin ”kansan pormestariksi” julistautunut Vjatseslav Ponomarjov vastasi puolestaan kidnappaamalla joukon ETYJ:n tarkkailijoita, vapauttaakseen heidät muutamaa päivää myöhemmin (Lauren 2015: 42).

Vielä huhtikuun 28. päivänä Donetskissa nähtiin Ukrainaa tukevia mielenosoituksia, jotka päättyivät tosin väkivaltaisten vastamielenosoittajien väliintuloon ja tapahtumia raportoivien toimittajien pahoinpitelyihin. ETYJ:n raportin mukaan tunnuksettomat joukot ottivat myös haltuunsa Donetskien paikallisen radio- ja televisiokeskuksen ja korvasivat paikalliset tv-lähetysten Rossiya 24-kanavalla.²⁵ Kuun vaihteen jälkeen yhteenotot alkoivatkin jo muistuttaa avointa sotaa, sillä separatistien ampuivat toukokuun 2. päivänä alas ensimmäiset ukrainalaiset helikopterit Donbassissa. Toukokuun 2. päivänä tapahtui myös Odessan ammattiyhdistysten talon palo, jossa menehtyi kymmeniä venäläismielisiä mielenosoittajia. Tapahtumien eskaloituessa kansantasavalta ilmoittikin ”kansallisen nostoväen” keräämistä kiihdytettävän Donetskien keskustassa, samalla kun kansanäänestystä valmisteltiin toukokuun 11. päiväksi.

Kansainvälisen yhteisön yllätykseksi Venäjän presidentti Vladimir Putin asettui toukokuun alussa henkilökohtaisesti vastustamaan separatistien kansanäänestyksen järjestämistä, samalla kun Ukrainan parlamentti väitti Venäjän tosiasiallisesti kontrolloivan Itä-Ukrainan kansannousuja²⁶. Äänestys joka tapauksessa järjestettiin toukokuun 11. päivänä, mikä nostaa esiin kysymyksen siitä, paljonko valtaa

²⁵ ETYJ 29.4.2014: *OSCE media freedom representative denounces continuing attacks, kidnappings of journalists, forced switching of TV channels in Ukraine conflict areas.*
<http://www.osce.org/fom/118144>

²⁶ New York Times 9.5.2014: *Separatists Defy Kiev and Putin on Referendum.*
<https://www.nytimes.com/2014/05/09/world/europe/ukraine.html>

paikallisilla separatistijohtajilla oli tässä vaiheessa käytössään. Jos Venäjä väitetysti kontrolloi tässä vaiheessa konfliktia, halusiko Putin peitellä kannanotollaan omaa rooliaan tapahtumien eskaloitumisessa? Vai halusiko hän päinvastoin lykätä laajemman konfliktin syttymistä? Kansanäänestyksestä vastaava separatistijohtaja Roman Ljagin ilmoitti itse Komsomolskaja Pravdan haastattelussa tavoittelevansa pikaisen kansanäänestyksen jälkeen tapahtumien toistamista Harkovassa ja Odessassa, lopullisena tavoitteenaan kansantasavaltojen yhtenäinen federaatio, mutta hän kiisti Venäjän auttavan Itä-Ukrainan separatisteja millään lailla.²⁷ Toisaalta kansanäänestystä seuraavana päivänä tasavallan johtohahmoiksi nimitettiin Venäjän kansalaiset Aleksandr Borodai ja Igor Strelkov, jotka tavoittelivat myös laajempaa Novorossijan liittovaltiota, ja kuun loppuun mennessä rintamalinjat alkoivat vakiintua Mariupoliin, Slovjanskiin, Kramatorskiin ja Donetskin lentokentän ympäristöön.²⁸

5.3 Sota ja rauha

Aseellisista yhteenotoista huolimatta Ukrainassa järjestettiin presidentinvaalit 25. toukokuuta ja maan johtoon nousi miljonääri Petro Porošenko, joka voitti vaalit lähes 55 prosentin ääniosuudella. Koko maan kattava äänestysprosentti ei poikennut aiemmista vaaleista merkittävästi (66,8 prosenttia), mutta etenkin Odessan ja Harkovan alueilla äänestysaktiivisuus jäi alle puoleen, ja äänestystä ei luonnollisesti järjestetty Venäjän ja separatistien kontrolloimilla alueilla. Ukraina sai joka tapauksessa täytettyä Maidanin jälkeisen valtatyhjiönsä, ja Porošenko ilmoitti pyrkivänsä rauhaan separatistien kanssa. (Remy 2015: 272.)

Kansantasavallan johtoon nimitetty Igor Strelkov, oikealta nimeltään Igor Girkin, väitti vuoden 2014 lopulla olevansa henkilökohtaisesti vastuussa avoimen sodan käynnistämisestä Donbassissa. Hänen omien sanojensa mukaan kevään epäonnistumiset Harkovassa ja Odessassa sekä Venäjän avoin tuki Krimin niemimaan irtoamiseen toimivat taustatekijöinä sille, että venäläiset

²⁷ Komsomolskaja Pravda 8.5.2014: *Председатель ЦИК Донецкой народной республики Роман Лягин: Референдум 11 мая будет!... Нас уже не остановит.*
<https://www.kompravda.eu/daily/26229.4/3111471/>

²⁸ Официальный сайт Донецкой Народной Республики 6.2.2016: *Хронология становления Донецкой Народной Республики – события мая 2014 года. Одесса требует отлучения.*
<http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/10/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-maya-2014-goda/>

vapaaehtoisjoukot saapuivat keväällä paikallisten separatistien avuksi Itä-Ukrainaan.²⁹ Huomiolle pantavaa onkin, että Girkinin ohella kansantasavallan johtoon noussut Aleksandr Borodai oli myös Venäjän kansalainen, ja taistelut Donbassin alueella kiihtyivät juuri kesäkuun 2014 aikana merkittävästi. Borodai totesi myös toukokuisessa haastattelussaan siirtyneensä Donbassiin heti sen jälkeen, kun ”työ Krimillä oli tehty”, mutta kiisti toisaalta Venäjän virallisen sekaantumisen Itä-Ukrainan tapahtumiin³⁰. Syntyneen sodan päämäärää voikin tässä vaiheessa pitää paikallisten separatistijohtajien kannalta kysymysmerkkinä, sillä Venäjältä saapuneilla johtohahmoilla oli selvästi mielessä jopa Transnistriaan asti ulottuva Novorossijan liittovaltio, joka oli ideologisesti ja strategisesti jo kaukana esimerkiksi Gubarevin ja Pušilinin haikailemasta pelkän Donbassin alueen kattavasta autonomisesta tai itsenäisestä tasavallasta.

Girkin ajautuikin jo kesäkuun alussa erimielisyyksiin Slovjanskin pormestarin Ponomarjovin kanssa ja esitti kesäkuun 10. päivänä Ponomarjovin pidätysmääräyksen. Tätä ennen myös Donetskissa syntyneet Pavel Gubarev ja Gubarevin sijaisena toiminut Denis Pušilin syrjäytettiin kansantasavallan johdosta venäläisten eduksi. (Luukkanen 2015: 170-172). Rauhanneuvottelut Ukrainan, Venäjän, ETYJ:n ja DNR:n välillä jäivät samalla tuloksettomiksi ja Porošenkon julistama tulitauko kesäkuun 20. päivänä tuli voimaan vain yksipuolisesti. Sotiminen jatkui separatistien puolelta, ja kesäkuun 24. päivänä Donetsk ja Luhanskin edustajat julistivat jo uuden yhteisen perustuslakinsa syntyneen. Yhdysvaltain etelävaltioiden lippua muistuttava ”Novorossijan lippu” (Liite 1) oli otettu käyttöön Gubarevin aloitteesta jo toukokuussa 2014, osoittaakseen kansantasavaltojen maaperän ”historiallisen yhteyden Venäjän valtakuntaan”.³¹

Igor Strelkov paljastui myös oikealta nimeltään Igor Girkiniksi ja hänen taustansa Transnistrian, Bosnian ja Georgian sodissa tuli esiin kansainväliselle yleisölle.³² Girkiniä on myös pidetty GRU:n eli Venäjän armeijan tiedustelupalvelun

²⁹ International Business Times 21.11.2014: *Igor Strelkov: I Started War in Eastern Ukraine*. <http://www.ibtimes.co.uk/igor-strelkov-i-started-war-eastern-ukraine-1475982>

³⁰ Times of Israel 18.5.2014: *Mysterious Russian fixer heads Ukraine rebel state*. <http://www.timesofisrael.com/mysterious-russian-fixer-heads-ukraine-rebel-state/>

³¹ Novorossija – Simvolika. <http://novorossiia.name/simvolika/>

³² Официальный сайт Донецкой Народной Республики 6.2.2016: *Хронология становления Донецкой Народной Республики – события июня 2014 года. ДНР обретает Конституцию*. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/10/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-iyunya-2014-goda-dnr-obretaet-konstituciuyu/>

agenttina ja hänen katsotaan koordinoineen Borodain avustuksella myös Krimin miehitystä yhteistyössä niemimaan johtajaksi nimittäytyneen Sergei Aksjonovin kanssa maaliskuussa 2014 (Lauren 2015: 42, Luukkanen 2015: 168). Omissa kannanotoissaan Girkin on tosin kiistänyt yhteytensä GRU:hun ja kutsunut itseään ”lomautetuksi FSB-agentiksi”, korostaen mieluummin taustaansa sotahistorioitsijana ja -toimittajana³³. Hänen taustaansa nähden voikin pohtia, kuinka luotettavia hänen näkemyksensä sodasta ja hänen omasta roolistaan lopulta ovat, vaikka hän kieltämättä nousikin kansantasavallan johtoon täysin tyhjästä.

Kesäkuun aikana separatistijohdon paikallinen elementti joka tapauksessa syrjäytettiin Venäjältä tulleiden tiedustelu-upseerien toimesta, ja vielä heinäkuun alussa kansantasavallan pääministeriksi nousi yksi Venäjän kansalainen, Vladimir Antjufejev, joka oli toiminut aikaisemmin Latvian vuoden 1991 barrikadimielenosoitusten tukahduttajana ja Moldovasta irronneen Transnistrian turvallisuuskoneiston johtajana (Lauren 2015: 44). Girkinin tapaan Antjufejev oli myös käyttänyt kansainvälistä etsintäkuulutusta pakoillakseen salanimiä kuten Vadim Švetsov, eikä hänenkään ajatuksensa sodan päämääränä olevasta Novorossijan federaatiosta rajoittunut ainoastaan Donbassin alueeseen³⁴. On tosin huomiolle pantavaa, ettei tähänkään mennessä Donetskin kansantasavalta katsonut vielä käyneensä virallisesti sotaa, vaan se julisti vasta heinäkuun 16. päivänä sotatilan alkaneeksi ulkonaliikkumiskieltoineen. Ukrainan parlamentti ei tätä lukuisista ehdotuksista huolimatta tehnyt, vaan katsoi pelkän ”antiterroristisen operaation” olevan yhä käynnissä maan itäosissa.

Porošenkon epäonnistuneen tulitauon jälkeen Ukrainan armeija pyrki ottamaan Donbassin alueen haltuunsa heinäkuussa voimakeinoin, tukenaan joukko yksityisiä vapaaehtoispataljoonia. Taistelut eskaloituivatkin merkittävästi kuukauden aikana ja sota nousi pian maailmanlaajuisiin lehtiotsikoihin 298 henkeä vaatineen Malaysian Airlinesin lentoturman takia (17.7), minkä jälkeen sodan osapuolet aloittivat välittömästi toistensa syyttämisen. Lähes kaikki lentoturmaa käsittelevät tutkimukset ovat myöhemmin osoittaneet lentokoneen pudottaneen ohjuksen tulleen separatistien puolelta, mutta 19. heinäkuuta julkaisussaan kansantasavallan varapääministeri

³³ Novoros News 3.8.2014: *Биография Стрелкова Игоря Ивановича*.
<http://novorosnews.ru/persons/biografiya-strelkova-igorya-ivanovicha/>

³⁴ Ulkopoliitikka 3/2014. *Venäjän pelinappulat*.
http://www.ulkopolitiikka.fi/artikkeli/1316/venajan_pelinappulat/

Andrei Purgin syytti lentoturmasta Ukrainan hallintoa ja erinäisiä nationalistijärjestöjä.³⁵ Igor Girkin ehti myös julkaista tapahtumahetkellä sosiaaliseen mediaan kommentin, jonka mukaan separatistit olisivat ampuneet alas ukrainalaisen sotilaskoneen, mutta hän poisti kommentin pian seinältään³⁶. Venäläisen turvallisuuspolitiikan asiantuntija Pavel Felgenhauer on taas pitänyt alusta alkaen selvänä, että koneen alas ampuminen oli separatisteilta erehdys (Lauren 2015: 41).

Keskeisin lentoturman aiheuttama käänne Donbassin alueella oli joka tapauksessa Ukrainan käynnistämä massiivinen vastahyökkäys, jonka mukaisesti elokuu 2014 sai Donetskin kansantasavallan historiikissa nimen ”kuuma elokuu”. Kyseisen kuukauden aikana käytiin Minskin aseleposopimusta edeltäneet raskaat ja ratkaisevat taistelut Horlivkassa, Donetskin kaupungin lähiöissä ja lentokentällä. Donetskin kaupunki joutui päivittäisen tykistötulen kohteeksi ja vesi ja sähkö katkesivat kaupungista useiden päivien ajaksi, samalla kun pakolaisvirta Venäjälle ja Länsi-Ukrainaan räjähti.³⁷ Silminnäkijähavaintojen mukaan elämä Donetskissa jatkui tosin tykistökeskitysten ulkopuolella melko normaalina ja kaupungin puistoissa saattoa näkyä päiväsaikaan yhä lapsiperheitä (Argo 2014: 91-92).

Heinäkuun 16. ja 20. päivänä käynnistetyt hyökkäykset Shaktarskin alueelle ja Horlivkaan olivat ensimmäinen merkki ukrainalaisten etenemisestä separatistien ydinalueille, mitä seurasi elokuun 10. päivänä käynnistynyt Ilovaikin taistelu. Elokuun 7. päivänä kansantasavallan johtohahmo Aleksandr Borodai ilmoittikin yllättäen väistävänsä ja nosti tilalle Oplot-järjestön komentajan Aleksandr Zahartšenkon. Samaan aikaan myös Igor Girkin siirtyi ”toisiin tehtäviin” ja hänen riitakumppaninsa Vjatcheslav Ponomarjov katosi jäljettömiin (Lauren 2015: 44). Virallisessa lausunnossaan Borodai julisti Donetskin kansantasavallan ”valtiollistumisen” saavuttaneen jo toimivan tason ministerikabinetteineen ja

³⁵ Официальный сайт Донецкой Народной Республики 6.2.2016: *Хронология становления Донецкой Народной Республики – события июля 2014 года. Катастрофа «Боинга» - циничная провокация Киева.* <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/15/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-iyulya-2014-goda-katastrofa-boinga-cinichnaya-provokaciya-kieva>

³⁶ The Guardian 20.7.2014: *Three pro-Russia rebel leaders at the centre of suspicions over downed MH17.* <https://www.theguardian.com/world/2014/jul/20/three-pro-russia-rebel-leaders-suspects-over-downed-mh17>

³⁷ Официальный сайт Донецкой Народной Республики 6.2.2016: *Хронология становления Донецкой Народной Республики – события августа 2014 года. Горячий август четырнадцатого.* <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/16/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-avgusta-2014-goda-goryachij-avgust-chetyrnadcatogo/>

ylimpine neuvostoineen, mutta toimittajat ja tutkijat ovat katsoneet taustalla olleen myös separatistien keskinäisen valtakilpailun (Lauren 2015: 44-45).

Tuntemattomista syistä venäläistaustaiset separatistijohtajat siis luopuivat omatoimisesti vallasta juuri raskaimpien ja ratkaisevimpien taistelujen käynnistyttyä. Tätä tosin seurasi Venäjän varsinaisen armeijan väitetty väliintulo, jonka on nähty ratkaiseen kansantasavaltojen säilymisen, sillä Ukrainan armeija oli elokuun puolivälissä jo saartamassa Donetskin kaupungin. Elokuun 23. päivänä separatistit ilmoittivat laajentavansa aluettaan Mustallemerelle asti, ja Ukrainan itsenäisyyspäivänä 24. elokuuta Zahartšenko näytti voimiaan järjestämällä Donetskin keskusaukiolla Ukrainan armeijalta kaapattujen sotilasajoneuvojen näyttelyn ja ukrainalaisten sotavankien paraatin, jota kansainväliset toimittajat kutsuivat myös sotarikokseksi. (Argo 2014: 161-166.) Samoihin aikoihin ukrainalaiset joukot motitettiin ja tuhottiin Ilovaiskiin, ja uusi rintama avautui Mustanmeren rannikolle.

Uuden rintaman avauduttua Novoazovskiin Venäjän väitetty osallisuus konfliktiin tuli mitä ilmeisemmäksi, sillä separatistien kontrolloima alue oli sijainnut tähän mennessä hyvin kaukana Mustanmeren rannikosta. Elokuun lopulla joukko venäläisiä laskuvarjojääkäreitä myös pidätettiin ukrainalaisten viranomaisten toimesta Donetskin alueella³⁸ ja monet ukrainalaisjoukot joutuivat väitetysti yhteenottoihin Venäjän armeijan joukko-osastojen kanssa. Muuttuneet voimasuhteet ja kasvavat kuolonuhrit johtivat lopulta siihen, että Ukrainan hallitus pyrki separatistien kanssa uuteen aselepoon, joka toteutui lopulta syyskuussa Minskin sopimuksen muodossa. Kaikkia päätös ei luonnollisesti miellyttänyt, ja esimerkiksi Aleksandr Duginin visiona oli vielä elokuun lopulla sotaista ja ”ratkaiseva syksy” – hänen mukaansa aselepo oli selvä voitto länsimaiden ”brzezinskiäisille suunnitelmille” (Dugin 2015: 505-507).

³⁸ Официальный сайт Донецкой Народной Республики 6.2.2016: *Хронология становления Донецкой Народной Республики – события сентября 2014 года. Не мирное начало перемирия.* <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/19/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-sentyabrya-2014-goda-ne-mirnoe-nachalo-peremiriya/>

5.4 Minskin sopimus

5. syyskuuta Ukrainan entinen presidentti Leonid Kutšma, Venäjän Minskin-suurlähettiläs Mihail Zubarov ja YK:n edustaja Haidi Tagliavini käynnistivät Valko-Venäjän Minskissä rauhanneuvottelut, joissa sovittiin väliaikaisesta aselevosta Donbassissa. Aselevon ehtona oli Ukrainan osalta autonomian myöntäminen ja ennen aikaisten vaalien järjestäminen Donetskissa ja Luhanskissa, mutta vastineena separatistien tuli vetää aseelliset ryhmät ja niiden kalusto pois Ukrainasta (Remy 2015: 275). Venäjän kanssa valtioliiton ja Euraasian unionin muodostanut Valko-Venäjä käsitettiin ilmeisesti konfliktin ulkoiseksi osapuoleksi, vaikka sen lippuja oli näkynyt usein Donetskien keväisissä mielenilmauksissa.

On merkille pantavaa, että keskusteluja käytiin tässä vaiheessa ilman Donetskien kansantasavallan edustajaa, ja kansantasavallan entiset johtohahmot pitivät elokuisen väistymisensä jälkeen matalaa profiilia. Syyskuun 11. päivänä julkaistu Zavtra-lehden reportaasi Igor Girkinin tiedotustilaisuudesta Moskovasta kertoo kansantasavallan entisen puolustusministerin pysyttäytyvän jatkossa erossa sekä poliittisesta että aseellisesta toiminnasta, ja kritisoivan Minskin neuvotteluja vain periaatteellisella tasolla³⁹. Aleksandr Duginin geopolittinen päiväkirja Ukrainan sodasta päättyy myös syyskuun alun aseleponeuvotteluihin, sisältäen jatkossa Venäjän sisäpolitiikkaan suunnattuja kannanottoja – vastaavasti Girkin toteaa haastattelussaan ehkäisevänsä jatkossa vain ”moskovalaisen Maidanin toteutumista”.

Aselepoa ei silti erityisemmin noudatettu ja taistelut jatkuivat, minkä jälkeen uusi sopimus allekirjoitettiin syyskuun 19. päivänä Donetskien kansantasavallan johtajan Aleksandr Zahartšenkon ja Luhanskin kansantasavallan Igor Plotnitskin läsnä ollessa.⁴⁰ Aseleporikkomukset tosin jatkuivat tämänkin jälkeen, samalla kun Venäjä teki yksipuolisen päätöksen humanitaarisen avun toimittamisesta Donetskiiin. Voidaan silti todeta, että rintamalinjojen vakiinnuttua ja sotatoimien rauhoituttua Donetskien kansantasavalta saavutti Aleksandr Borodain sanojen mukaisesti ”valtiollistumisen”, eli se tunnustettiin legitiimiksi neuvotteluosapuoleksi, sen irtautuminen Ukrainan keskushallinnosta viimeisteltiin ja siitä tuli osa laajempaa

³⁹ Zavtra 11.9.2014: Стрелков дал пресс-конференцию в Москве. <http://zavtra.ru/events/strelkov-dal-press-konferentsiyu-v-moskve>

⁴⁰ Официальный сайт Донецкой Народной Республики. Законодательство Донецкой Народной Республики.

jäätyneiden konfliktien joukkoa Transnistrian, Abhasian, Etelä-Ossetian ja Vuoristo-Karabahin tapaan.

Marraskuussa 2014 julkaistun YK:n raportin mukaan Itä-Ukrainan sodassa ehti kuolla edeltävinä kuukausi peräti 4300 ihmistä ja se ajoi lähes miljoonan ihmisen pois kodeistaan, ja sen itäosissa käytiin tammikuussa 2015 vielä suuret Debaltseven taistelut Ukrainan armeijan ja separatistien kesken (Remy 2015: 279).

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Donetskin kansantasavallan virallinen määritelmä historiastaan ja vuoden 2014 tapahtumista on pääpiirteiltään varsin selkeä, mutta tarkempi katsaus kansantasavallan hallinnossa ja kevään 2014 mielenosoituksissa esiintyneisiin henkilöihin herättää joukon lisäkysymyksiä, joihin tutkielma voi vastata vain spekulatiolla. Kansantasavallan ”kansanvaltaisuus” esimerkiksi kyseenalaistuu jo tarkastelemalla Venäjän kansalaisten määrää separatistihallinnon johtoportaan ja kiinnittämällä huomiota niihin metodeihin, joilla hallintorakennusten valtaukset käynnistyivät, eikä johtohahmojen kannanotoista ole selkeästi tulkittavissa, mitkä kansantasavallan pitkän aikavälin maantieteelliset ja poliittiset päämäärät ovat alusta asti olleet. Johtopäätöksiä voidaan silti vetää kaikista johdantoluvussa esitellyistä kysymyksistä.

Donetskin kansantasavallan lipusta, vaakunasta ja hymnistä on ensinnäkin havaittavissa, että kansantasavalta katsoo historiallisiksi edeltäjikseen sekä Donetskin-Krivoj Rogin neuvostotasavallan vuodelta 1918 että Ukrainan sosialistisen neuvostotasavallan vuosilta 1922-1991 (Liite 3, Liite 4). Putinin Venäjän ja Lukašenkon Valko-Venäjän tapaan kansantasavalta on luonut vanhasta neuvostohymnistä itselleen uudelleensanoitetun version (Liite 5), mikä on jo itsessään kannanotto neuvostoajan perinnön ylläpidosta, ja sen mielenosoituksissa esiintyy usein Neuvostoliiton lippuja ja toisen maailmansodan voittoa symboloivia oranssimustia yrjonnauhoja. Kansantasavalta on myös valinnut kansallissankarikseen Donetskin-Krivoj Rogin neuvostotasavallan perustajan toveri Artjomin.

Samanaikaisesti niin sanotulle Novorossijan liittovaltiolle luotu ristilippu ja kaksipäisellä kotkalla varustettu vaakuna ovat jo varhaisempaa historiallista perua, ja ne viittaavat Venäjän sotalaivastoon ja Katariina Suuren ajan valloituksiin (Liite 1,

Liite 2). Sana *Novorossija* eli Uusi Venäjä on jo itsessäänkin kantaaottava sana, sillä se luotiin 1700-luvun lopulla kuvaamaan Katariina Suuren kasakoilta ja turkkilaisilta valloittamia maita nykyisessä Etelä- ja Itä-Ukrainassa. Voi kysyä, olisiko Harkovaan tai peräti Kiovaan asti ulottunut separatistiliike omaksunut samaa taustaa vasten nimen *Malorossija*, eli Vähä-Venäjä, mitä suomalaisetkin historiankirjat käyttivät Ukrainasta vielä Venäjän keisarikunnan aikaan? Voi myös pohtia, miten hyvin yhteen sovitettavissa Venäjän keisarikunnan ja sen romahdukseen johtaneen bolševikkivallankumouksen symboliikka oikeastaan ovat nykypäivänä?

Toisaalta neuvostomenneisyyden ja sitä edeltävän tsaarinajan muistelu ei ole Venäjänkään nykypolitiikassa harvinaista, mikä kytkee Donetskien kansantasavallan retoriikan vahvasti ajatukseen laajemmasta ”venäläisestä maailmasta”. Vaikka myyttiä yhtenäisestä neuvostokansasta ja -kulttuurista on pyritty kylmän sodan jälkeisellä ajalla dekonstruoimaan, voidaan silti havaita, että entisiä neuvostotasavaltoja asuttaa yhä edelleen merkittävä määrä etupäässä venäjänkielistä väestöä, joka identifioituu mieluusti neuvostoaajan perinteisiin ja kaipaa entisajan kuvitteellista suuruutta takaisin. Sama johtopäätös on todettavissa myös oranssin vallankumouksen kannatuskartalta ja oikeastaan Donetskien vaalituloksista koko itsenäisen Ukrainan historian ajalta.

Jos Donetskien kansantasavalta näin ollen edustaa laajempaa ”neuvostoihmisistä” koostuvaa kansanjoukkoa, voidaan sitä helposti verrata myös Ukrainan länsipuolella sijaitsevaan Transnistrian separatistialueeseen tai jopa Lukašenkon Valko-Venäjään. Valko-Venäjä poikkeaa edellä mainituista toki kansainvälisen tunnustuksensa vuoksi, mutta Venäjän tuki sen nykyhallinnolle on ilmeinen ja sen kansallinen symboliikka on myös modifioitu suoraan sen neuvostoaikaisista vastineista. Edellä mainitut alueet suosivat myös hallinnossaan ja koulutuksessaan venäjän kieltä paikalliskielten yli, ikään kuin neuvostoaajan assimilaatiopolitiikan jatkeena.

Kevään 2014 tapahtumien kuvailu fasisminvastaisena kansannousuna sopii myös täydellisesti yhteen neuvostoaikaisen historiankirjoituksen kanssa – aseellista vastarintaa aina 1950-luvulle asti ylläpitäneet länsiukrainalaiset metsäveljet kuvattiin propagandassa aina banderalaisiksi fasisteiksi, joiden kätyriltä Saksalta Neuvostoliitto oli juuri pelastanut Euroopan. On toki mielenkiintoista, miten vastaavien fasistien katsotaan edistävän nyt samanaikaisesti myös rappeutuneiden länsimaisten arvojen pesiytymistä Ukrainaan, mutta vastakkainasettelu on joka tapauksessa yksinkertainen – lännestä tulee paha ja idästä hyvä. On myös

huomioitava, että Neuvostoliiton perustamiseen johtanut lokakuun vallankumous koostui myös suurelta osin aseellisista hallintorakennusten valtaamisista, eikä neuvostopropagandassa esittelyistä kansannousuista.

Donetskin kansantasavallan johdossa esiintyneiden Igor Girkinin ja Vladimir Antjufejevin tausta Venäjän sotilastiedustelussa ja kylmän sodan jälkeisissä konflikteissa herättää myös kysymyksen siitä, missä määrin heidän käsityksensä venäläisestä ja ”neuvostolaisesta” perinnöstä eroavat toisistaan, sillä neuvostotasavaltojen itsenäistymistä vastustanut Interliike ja myöhemmät aseelliset separatismiryhmittymät koostuivat aina lähes yksinomaan alueiden venäjänkielisestä väestöstä, mikä ei ole Donetskin kansantasavallankaan kohdalla poikkeus. Ukrainan kielen ja yleisesti ”ukrainalaisuuden” vastustaminen viittaa neuvostoliittolaisen internationalismin sijaan vanhan ajan isovenäläiseen panslavismiin, mikä on historiassa ja nykypäivässä tarkoittanut pikemminkin Venäjän valtiollisten intressien edistämistä. Donetskin kansantasavalta on toki saanut tukijoita ja taistelijoita myös entisen Neuvostoliiton ulkopuolelta, mukaan lukien Suomesta, mikä on itsessään jo mielenkiintoinen tutkimuskohde.

Donetskin kansantasavallan kannanotoista onkin selvästi havaittavissa, ettei separatistijohdolla ole ehkä alun alkaenkaan ollut yhtenäistä käsitystä siitä, miten heidän tulisi toimintansa ja päämääränsä määritellä. Tavoittelivatko alkuperäiset paikallisjohtajat Odessaan ulottuvaa liittovaltiota, vai oliko heidän tavoitteenaan vain paikallinen autonomia? Olivatko he mielestään samaa kansaa kuin Moskovasta saapuneet tiedustelu-upseerit, joiden käsitys Ukrainasta ja ukrainalaisista oli täysin vieras ja keinotekoinen? Ja onko venäläisten ja ukrainalaisten välinen ero kyllin suuri, jotta viimeksi mainittuja voitaisiin pitää erityisenä kansana? Tämäkin kysymys täytyy jättää heidän itsensä vastattavaksi.

LÄHTEET

WWW-sivut

Donetskin kansantasavalta

DNRa, 6.2.2016. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Хронология становления Донецкой Народной Республики – события января 2014 года. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/08/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-yanvary-2014-goda/>

DNRb, 6.2.2016. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Хронология становления Донецкой Народной Республики – события февраля 2014 года. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/08/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-fevralya-2014-goda/>

DNRc, 6.2.2016. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Хронология становления Донецкой Народной Республики – события марта 2014 года (видео). <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/10/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-marta-2014-goda-video/>

DNRd, 6.2.2016. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Хронология становления Донецкой Народной Республики – события апреля 2014 года. «Беркут» расправляет крылья (видео). <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/10/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-aprelya-2014-goda-video/>

DNRe, 6.2.2016. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Хронология становления Донецкой Народной Республики – события мая 2014 года. Одесса требует отлучения. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/10/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-maya-2014-goda/>

DNRf, 6.2.2016. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Хронология становления Донецкой Народной Республики – события июня 2014 года. ДНР обретает Конституцию. <http://letopis.dnr->

online.ru/2016/02/10/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-iyunya-2014-goda-dnr-obretaet-konstituciyu/

DNRg, 6.2.2016. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Хронология становления Донецкой Народной Республики – события июля 2014 года. Катастрофа «Боинга» - циничная провокация Киева. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/15/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-iyulya-2014-goda-katastrofa-boinga-cinichnaya-provokaciya-kieva/>

DNRh, 6.2.2016. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Хронология становления Донецкой Народной Республики – события августа 2014 года. Горячий август четырнадцатого. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/16/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-avgusta-2014-goda-goryachij-avgust-chetyrnadcatogo/>

DNRi, 6.2.2016. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Хронология становления Донецкой Народной Республики – события сентября 2014 года. Не мирное начало перемирия. <http://letopis.dnr-online.ru/2016/02/19/xronologiya-stanovleniya-doneckoj-narodnoj-respubliki-sobytiya-sentyabrya-2014-goda-ne-mirnoe-nachalo-peremiriya/>

DNRj, 5.9.2017. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Законодательство Донецкой Народной Республики. <http://dnr-online.ru/doc/>

DNRk, 11.9.2017. Официальный сайт Донецкой Народной Республики.

Государственное устройство Донецкой Народной Республики. <http://dnr-online.ru/doneckaya-narodnaya-respublika/>

DNR Helsinki 11.9.2017. Donetskin kansantasavallan virallinen edustusto Suomessa.

Tasks / Tehtävät. <http://novorossiyaembassy.com/tehtavamme-наша-задача-our-tasks->

Novoros News 24.8.2014: *Биография Андрея Пургина.*

<http://novorosnews.ru/persons/biografiya-andreya-purgina/>

Novoros News 3.8.2014: *Биография Стрелкова Игоря Ивановича.*

<http://novorosnews.ru/persons/biografiya-strelkova-igorya-ivanovicha/>

Novorossija Today 5.2.2015: *The DPR became a legal successor of the Donetsk-Krivoy-Rog Republic*. <http://dev.nrt24.ru/the-dpr-became-a-legal-successor-of-the-donetsk-krivoy-rog-republic/>

Novorossija – Simvolika 9.11.2017: <http://novorossiya.name/simvolika/>

Ukrainan hallitus

Державний комітет статистики України 28.11.2017: *Всеукраїнський перепис населення 2001*. <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>

Державний комітет статистики України 28.11.2017: *Всеукраїнський перепис населення 2001. Про кількість та склад населення Донецької області*. <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/donetsk/>

Uutissivustot

BBC 5.3.2014: *Флаг над Харьковом: россиянин о своем выбросе адреналина*. http://www.bbc.com/russian/russia/2014/03/140304_russia_activist_kharkiv_roikain_en_interview

donbassUA 9.1.2014: *Дончане на Евромайдане организовали странный митинг против геев и фашистов (ФОТО)*. <http://donbass.ua/news/region/2014/01/09/donchane-na-evromaidane-organizovali-strannyi-miting-protiv-geev-i-fashistov-foto.html>

donbassUA 10.1.2014: *Донбасский мэр: "Людей на Евромайдан вывели обманом" (ВИДЕО)*. <http://donbass.ua/news/region/2014/01/11/donbasskii-mjer-ljudei-na-evromaidan-vyveli-obmanom-video.html>

donbassUA 19.1.2014: *Провокации "титушек" на донецком Евромайдане: взгляд вблизи (4 ВИДЕО)*. <http://donbass.ua/news/region/2014/01/19/provokacii-titushek-na-doneckom-evromaidane-video.html>

donbassUA 9.2.2014: *В Донецке объявили о федерализации и раздали паспорта новой республики (ФОТО + ВИДЕО)*. <http://donbass.ua/news/region/2014/02/09/v-donecke-objavili-o-federalizacii-i-razdali-pasporta-novoi-respubliki-foto-video.html>

donbassUA 1.3.2014: *Донбасс выдвинул свои требования и обвинил в беспорядках российских "засланцев"*.

<http://donbass.ua/news/region/2014/03/01/donbass-vydvynul-svoi-trebovaniya-i-obvinil-v-besporjadkah-rossiiskih-zaslancev.html>

ETYJ 29.4.2014: *OSCE media freedom representative denounces continuing attacks, kidnappings of journalists, forced switching of TV channels in Ukraine conflict areas.* <http://www.osce.org/fom/118144>

HS 15.5.2016: *Bahmut vai Artemivsk? Kaupungit, kylät ja kadut vaihtavat nimiä Ukrainassa.* <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002901290.html>

International Business Times 21.11.2014: *Igor Strelkov: I Started War in Eastern Ukraine.* <http://www.ibtimes.co.uk/igor-strelkov-i-started-war-eastern-ukraine-1475982>

Komsomolskaja Pravda 8.5.2014: *Председатель ЦИК Донецкой народной республики Роман Лягин: Референдум 11 мая будет!... Нас уже не остановить.* <https://www.kompravda.eu/daily/26229.4/3111471/>

Myrotvorets Centr 03.09.2016: *Чуприков Михаил Михайлович.* <https://myrotvorets.center/criminal/chuprikov-mixail-mixajlovich/>

New York Times 9.5.2014: *Separatists Defy Kiev and Putin on Referendum.* <https://www.nytimes.com/2014/05/09/world/europe/ukraine.html>

Novosti Donbassa 8.3.2014: *ГРАЖДАНЕ РОССИИ ПРОДОЛЖАЮТ МИТИНГОВАТЬ В ДОНЕЦКЕ ЗА ОТДЕЛЕНИЕ ДОНБАССА.* <http://novosti.dn.ua/news/202817-grazhdane-rossyy-prodolzhayut-mytyngovat-v-donecke-za-otdelenye-donbassa>

Segodnya.ua 12.2.2014: *"Оборона Донецка" провела свой первый митинг.* <http://www.segodnya.ua/regions/donetsk/oborona-donecka-vyshla-na-miting-495301.html>

The Guardian 20.7.2014: *Three pro-Russia rebel leaders at the centre of suspicions over downed MH17*. <https://www.theguardian.com/world/2014/jul/20/three-pro-russia-rebel-leaders-suspects-over-downed-mh17>

Ulkopolitiikka 3/2014. *Venäjän pelinappulat*.
http://www.ulkopolitiikka.fi/artikkeli/1316/venajan_pelinappulat/

Vesti.ru 11.3.2014: *Янукович: лидеры переворота хотят развязать гражданскую войну*. <http://www.vesti.ru/doc.html?id=1364534&cid=5>

Zavtra 1.3.2014: *Триколоры на митингах в Харькове и Донецке*.
<http://zavtra.ru/events/trikoloryi-na-mitingah-v-harkove-i-donetske>

Zavtra 7.3.2014: *Жена Губарева: людей из Донецка не слышат*.
<http://zavtra.ru/events/zhen-gubareva-lyudej-iz-donetska-ne-slyishat>

Zavtra 11.9.2014: *Стрелков дал пресс-конференцию в Москве*.
<http://zavtra.ru/events/strelkov-dal-press-konferentsiyu-v-moskve>

Kirjallisuus

ARGO 2014: Argo, Kat. *The Shadow of the Bear: From Ukrainian Activists to Pro-Russian Separatists*. New York: Eat Your Serial Press.

BRZEZINSKI 1998: Brzezinski, Zbigniew. *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. New York: Basic Books.

BREMMER & TARAS 1997: Bremmer, Ian & Taras, Ray. *New states, new politics: building the post-Soviet nations*. Cambridge: Cambridge University Press.

DUGIN 1997: Дугин, А.Г. *Основы геополитики – геополитическое будущее России. Мыслит пространством*. М.: Арктогея-центр.

DUGIN 2009: Дугин, А.Г. *Четвёртая политическая теория*. СПб.: Амфора.

DUGIN 2015: Дугин, А.Г. *Украина – моя война. Геополитический дневник*. М.: Центрполиграф.

- ESKOLA & SUORANTA 2008: Eskola, Jari & Suoranta, Juha. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus.
- HELLENBERG & LEINONEN 2016: Hellenberg, Timo & Leinonen, Nina. *Silminnäkijät: Taistelu Ukrainasta*. Jyväskylä: Docendo.
- HUNTINGTON 1996: Huntington, Samuel P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: First Touchstone Edition.
- ISAJEV 2012: Isajev, D.V. *Atlas istoriji Ukrajin*. Kyiv: DNVP "Kartografija".
- JÄRVINEN & LINDSTEDT 2011: Järvinen, Jouni & Lindstedt, Jouko. *Itä-Eurooppa matkalla länteen*. Helsinki: Gaudeamus.
- KNIIVILÄ 2015: Kniivilä, Kalle. *Krim on meidän: imperiumin paluu*. Helsinki: Into.
- KUDELIA 2016: Kudelia, Serhiy. *The Donbas Rift, Russian Politics & Law*, 54:1, 5-27, DOI: 10.1080/10611940.2015.1160707
- KUNNAS 2016: Kunnas, Kaja. *Suomenlahden suhdekirja: uudet vaaran vuodet*. Helsinki: Kosmos.
- KUZIO 2009: Kuzio, Taras. *Nationalism, identity and civil society in Ukraine: Understanding the Orange Revolution*. Communist and Post-Communist Studies 43(3):285-296: Published by Elsevier Ltd on behalf of The Regents of the University of California.
- LAUREN 2015: Lauren, Anna-Lena & Peter Lodenius. *Ukraina – rajamaa*. Porvoo: Bookwell.
- LUUKKANEN 2015: Luukkanen, Arto. *Ukraina kriisissä*. Helsinki: Auditorium.

MYKHENKO 2004: Mykhnenko, Vlad. *From Exit to to Take-Over: The Evolution of the Donbas as an Intentional Community*. The Central European University & Open Society Institute.

PIETIKÄINEN & MÄNTYNEN 2009: Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne. *Kurssi kohti diskurssia*. Tallinna: Vastapaino.

PILIPENKO & KASJANOV 1997: Pilipenko, Viktor & Kasjanov, Georgi. *Ukrainan historia*. Helsinki: Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti.

REMY 2015: Remy, Johannes. *Ukrainan historia*. Helsinki: Gaudeamus.

RUSI 2015: Rusi, Alpo. *Etupiirin ote*. Helsinki: Gummerus.

SAKWA 2016: Sakwa, Richard. *Taistelu Ukrainasta: Kuinka idän ja lännen intressit törmäsivät*. Lontoo: I.B. Tauris & Co Ltd. Suom. Vastapaino.

STALIN 1913: Stalin, Josif. *Marxilaisuus ja kansallisuuskysymys*. Prosveštšenie 1913, Maalis-huhtikuu. Eng. Carl Kavanagh. Marxists Internet Archive (www.marxists.org).

TUOMI & SARAJÄRVI 2002: Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Liitteet**Liite 1: Novorossijan lippu****Liite 2: Novorossijan vaakuna****Liite 3: Donetsk
kansantasavallan lippu**

**Liite 4: Donetsk
kansantasavallan vaakuna**

Liite 5: Novorossijan kansallishymni

*Мы — Новая Русь, сквозь пожары и грозы
Под небом огромным мы счастье нашли.
Меж равными равные волею божьей
Свободные люди свободной земли.*

*Слава народу творящему, слава!
Слава Отчизне, взлелеявшей нас!
Живи, Новороссия, наша держава,
Сплоченная силой народов и рас.*

*Нам завжди у битвах за долю народу
Був другом і братом сусідній народ.
Веде нас Господь переможним походом
Під прапором віри до світлих висот.*

*Слава народу завзятому, слава!
Слава вітчизні на віки віків!
Живи, Нова Русь, ти шляхетна держава,
Єдина родина народів-братів.*

*Священный союз городов и селений,
Мы Родину славим победами вновь.
В счастливое время великих свершений
На мирной земле торжествует Любовь.*

*Слава народу творящему, слава!
Слава отчизне, взлелеявшей нас!
Живи, Новороссия, наша держава,
Сплоченная силой народов и рас.*